

PI.
11903
45058

A. S. PUŠKIN

TUUL'Y

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Халыг Gosizdatel'sty. Elst — 1937 z.

M $\frac{K-1}{4}$ ex 1.

A. S. Puşkin

49058-
TUULЬS

Orçulsнь SƏN-BELGIN X.

БИБЛИОТЕКА
Калмыцкого научно-
исследовательского
ИНСТИТУТА
истории, языка и литературы

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧЕВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Xalьmg Gosudarstven Izdatel'stv
E l s t — 1937 z.

ALL INFORMATION CONTAINED
HEREIN IS UNCLASSIFIED
DATE 10-10-2001 BY 60322
UCBAW/STP

A. S. PUSKIN

(1799 — 1837)

...Orsin ørgn orar delgydnø
Omgta zəngm dyyrz harx.
Enynd bæx keln solvas
Enkrlz nerim duudz kelx.

Ønr slavəə əççn, finçn,
Ødgə cəgt zerlg tunhsçn,
Ørgn teegin inøg xaləmgçn
Øndin nama kelz jəux...

PUŞKINƏ TUULBSIN TUSKAR

Puşkinə en tuulbs ekn biçgdsnəs naaran 'zu har zil bolv (1830—1834). Puşkinə cagt, tyynə xəonnə çign en tuulbsnə oln əmtn dund tarz kelgdz jovsmn. Erdm-surhuləta nojn zəəsn uls kesgtən en tuulbsinə uçrtan avç kergll uga bəəcxəsmn. Bolv Puşkin boln Puşkinə cagt jovsn medrltə tynşyr pisateləmyd tuulig uxan bilgərn tuurgsn olna səəxn zəər giz toolcxadg bilə.

Puşkin biçkndən bijinə saatulz əsgsn Arina Rodionovna gidg zarc emgnəsən kesg tuulb sonssn bəəsmn.

1824 zil, Mixajlovsk selənd tuugdsn kyynə josar bəəxdən Arinlə kesgt xamdan bəəsmn, Arinə kelsn tuulbsig ikər şyltz sonsdg bəəsmn. Neg dəkz Mixajlovskas axdan ilgəsü biçgtən Puşkin iigz biçsn boldg: «Asxndnə tuulb sonsnav, tegəd urd mu surhməzd jovsna dutuhan oda təlz avçanav. Aj jahsn səəxn jumv en tuulbsnə! Şud neg-negnə poem».

Puşkin şud zəəsngydin pisatelə bolxar sedz jovsmn biş, cug oln əmtnə pisatelə bolxar sedz jovsmn. Puşkin oln əmtnə bəədl, olna uxan-bilginə onəhz şinzləd, yzsn medsən biçx jumndan ynn çik kevərnə orulz biçxər zytkz jovla.

Puşkin krestəjan ulsin boln soxr huuləhnc ulsin dud, tuulbs sonsad biçz avdg bilə. Əmtnə keldg tuulbs, es giz əmtnə keldg tuulbs duralhəz biçsn evrənnə tuulbsan Puşkin əmtnd umşz əgəd jovdg bəəsmn. Ter tuulbsnə cuhar Puşkinə evrən bijinnə biçsn tuulbsd orsmn.

«Saltan xaana tusk tuulb», «Ors gelngin tusk tuulb» gidg tuulbsin utxnə ors tuulbsas avgdsmn, «Əngrsn xan kyyknə tusk tuulb», «Zahşçin boln zahsna tusk tuulb» — en xojr tuulb nemşin tuulbsas avgdsmn, «Altın petuxin tusk tuulb» — amerikin literaturas avgdsmn. Bolv orsin biş tuulbsin bijinə Puşkin ikər ondarulad, ors əmtnd medgdxər biçsn boldg.

Oln əmtnə kelər, giign amr boln səəxn darşlhta stixər biçgdsn Puşkinə tuulbs əmtnd amrər medgdz, oln umşaçnr dund delgrz tarsmn. Puşkinə tuulbs umşxla, umşzax uls bijsnə sedklərn Puşkinə gerojs bolsn bolad odna, kyn tiigz duxucm taaltahar biçgdsmn. Oln əmtn dund kelgddg tuulbsla ədlər, Puşkinə tuulbsd busin xar sanatnrin xorix sananə, tednə jovdlnə kezəçn kyel uga xamxrz odna. Ter xar sanatnr xaana əərən uls boldg bolvçn, es giz ter xar sanatın bijnə xan boldg bolvçn, — kezəçn mel tednə jovdlnə kyeldl uga xamx tusz odna.

Puškina tuuləsd gem uga deerəs gemnlhri zovlnla xarhsn gerojsdnə engin egl xar ulsən, orçlŋgin bijnən dengen kyrgəd, əminə avrad, ykl boln urudlhnas getlxdnə tednd nekə bolna.

Saltan xaana tusk boln engrsn xan kyyknə tusk tuuləsdnə xaadin bijsnə ik çinrtəhər yzylgdxş. Xaana tuskar naadk—altŋ petux gidg tuulədnə il ivtrkəhər biçgdz. En tuulərn Puşkin ikər hutaz xaag mu kelnə: xan eşətn-dəsnlərn nooldz çadxş, nam nooldxarçn sedxş, zug bijnə amr-tav bəəxin tuskig uxalna.

En tuuləd xan kyçr xalta, rəzg mekç bolz yzgdə. Kircxd en tuulərn Puşkin l-gç Aleksandr boln l-gç Nikolaj xaag bytyhər mu kelz biçsn giz sanz bolxmŋ.

Tiigz bytyhər mu kelsinə en tuulə barlgdxd şyyz xələdg uls ovarsimn uga, bolv ter bijnə—

«Xəvrhərn kevtŋ kevtz
Xərtə alvtan zal»—

giz biçsən Puşkin bart kyrgl uga, arh uga bolad avç xajsn boldg. Dəkəd en tuulin çilgçd—

«Tuulə xudl, bolv
Tyynə cəəlhvr medxmŋ!
Yntə zalus tegəd
Yynəs uxa avxmŋ»

giz biçsən bas avç xajsimn.

«Zahşçin boln zahsna tusk tuulədnə» xaana tuskar kelgdxş, neg xamxrxa şavr gertə ugata zahşç zalı gergn xojrin tuskar kelgdə. Zahşçin gergn-emgn uxrm uga xovdg. Ərə giz zəəsŋ xatn bolm bijnərn zaluhasn deer sən bolz odsŋ kyn bolad, zaludan corxaz deegyrdəd, nojrxz zovana. Puškina en tuuləs avn «xamxrxa idştəhən yldv»—gidg ylgyr harsmŋ.

Ors gelŋgin boln tyynə zarc Baldan tusk tuulədan Puşkin ors gelŋgin genn mekç, ergy xovdginə duudz, gelŋgər zog kez biçz. Xələz şyydg uls en tuulinə jirin bart orulş ugahinə medəd, Puşkin əmddən enygən bart əgsmŋ uga. Zug Puşkinig engrsnə xəən pisatelə Zukovskij «Ors gelŋ» gisnə ormd «Kuvc Ostolop» giz biçəd en tuulig barlulsŋ bəəz.

Puškina tuuləs kesg oln keln əmtŋə kelnd orçulgdz, oln əmtŋə tuulə bolz delgrv.

Puškina biçsn tuuləsin zərmŋn urdnçn xaləmg əmtŋ dund delgrz, xaləmgŋ avjas bəədlə niicnhyhər xyvrəgdz kelgdz jovsmŋ. Ylgyrlxd, Puškina biçsn «Saltan xaana tusk tuulə» xaləmgud dund «Ekç dy hurvŋ kyykn»—gidg tuulə bolz kelgddg mən. «Zahşç boln zahsna tusk tuulə» xaləmgudt—«Altŋ zahsn»—gidg nərədlhtə tuulə bolz kelgdz jovsmŋ.

Oda, xaləmg əmtŋ edl-axuharn boln kuləturarn urd yzgdəd ugahar delgrz jovx cagt, Puškina biçsn jums, kymŋ əmtŋə baxmzta eldv kycl zəər bolz xaləmg əmtŋ dund ikər delgrx zəvtə.

Puškina vajn əmtəxn keln xaləmgət çign asxrz əmtəxnər orçulğdna
tyyg en cөөkn mөрin bijnь medylnə:

<...Salьkn, salьkn! Kyçtəç,
Sanamr yyliğ kөөnəç,
Kөk tengsig yymənəç,
Kөdəhər durndan gyynəç...>

(Өngrsn xan kyyknə tusk tuuləs).

Kemzən voln darşlhn, janzinь, ke voln çinr şyryhinь burull uga
Puşkinig xaləmg kelnd orçullhna ylgыр—en.

Umşaçnrin nydnd mel yzgdsn volad wəəmər Puškina biçsig xaləmg
umşaçnrt ter kevərnь səəxn yzylz volxmn. Tyyg en dөрvn mөрin bijnь
zyzlnə:

<...Ter nykn dotr
Tag tagçg xarnhud
Zandn şil jarşg
Zanhn cokz nəəxlə>
(Bas ter tuuləs).

Puškina asxrsn səəxn urn kelnə əmtəxninь voln yg volhna utx-çin-
rinь geez burull uga Sən-Belgin xaləmg kelnd mu bişər orçulz. Puškina xurc
xalun voln taalmzta zөөln ygmyd xaləmg keln deer şyryhən gel uga
xaləmgudt sonsgdxmn. En Sən-Belginə ik diilvrtə ik yyldvr. En mana
cuharanmdn vaxmz.

Aldr orsin aldr poet Puškina olmha səəxn kelnə bilg, mergn xurc
uxana vulg oda mana xaləmgin өrgn vajn teegin өnr əmtnə sedklin taalmz
volx deerən, surhmz volx. En tuulьsig umşsn uls Puşkinyr ulm өөrdz
enkr volx, Puškina cagin wəədlə tanьldxdnь en tuulьs tednd bas nəkd volx.

Manzin Kaaru.

Eist, 1937 z.

**Saltan xaana tusk, tyynə yrn,
nertə aldr baatr Gvidon nojna
tusk boln xun xatna tusk tuulə**

Asxn ora şidr terzdən suuhad
Ekç, dy hurvn kyykn ucs eernə.

„Kemr bi xatn bolxla,
Kevtən delkə cadx xotta
Nertə ik xyrm kex biləv“—giz
Neg kyyknə keldg bolna.

„Kemr bi xatn bolxla,
Kevtnə delkəg xuvclx
Dala bolsn ed kex biləv“—giz
Daruk kyyknə keldg bolna.

„Xatn bi bolsn bolxnə,
Xaana zergd eldv xərtə,
Baatr көvy harhz өgxv“—giz
Baaxn kyyknə keldg bolna.

Ygən təksm cacunə
Yyd ajurxn sekəd,
Ter orna ezn xan
Tednə gert orz irnə.
Ednig kyyndz bəətlə çinnəd,
En xan xaşan ard zogszala.
Syl kyyknə kelsn yg
Səətr tyynd taasgdna.

„Səəxn kyykn, mend!
Sən, xatn bol—ginə.
Namrin tyryn sarin xuuçar
Nand baatr harhə as.
Enkr ekçnr, taanr bolxla
En gertəsn jovcxatn.
Mini boln dy kyyknənnə,
Man xojran ardas daxtn:
Negntn ed nekdg nekəç bolg,
Negntn xot kedg xəəsç bolg.

Ezn xan siincdən irnə,
Edn cuhar bəəşnd orna.
Tegəd xan udan boll uga,
Ter səənnə bijdnnə xatig örgəlnə.
Baxta xyrmin syurd Saltan xan,
Baaxn xattahan xojurn suuna.
Kyndtə giicnr, xyrmin xəənnə,
Kydr zanin jasn orn-deer
Xan, xatn xojrig zalad,
Xamdnə ednig yldəhəd harna.
Xot kedg gert xəəsç uurlv,
Ed kedg maşind edç uulv—
Jərələr uçrsn xaana xatnd
Jədərkc edn bəəcxənə.
Egl, baaxn xatn
Evrə kelsn ygən kycəhəd
En səənnə bijdnnə yr yydənə.

Ter cagla dən bolna,
Tegəd Saltan xan xatnlarn mendləd,
Sən mörn deerən mordad,
Səəxn ygər zərİg bolna.
Sag bə, biçə mart—ginə.

Xol hazrt ter odad,
Xortnla udan dæaldsn saamd,
Acata xatna tərɣ bolzgt
Arçm kəvy burxn zajana.
Deernɔ elvrɣ, yrən xatn enkrlnə,
Degdəmlən hərd enkrldg met bæənə.
Elç ilgənə, biçg əgylnə.
Eckinɔ bajrlulxar təvnə.
Zygər xəəsç, edç xojr,
Zygdg xud emgtəhən hurvuln
En biçginɔ avad,
Elçinɔ dornɔ soləd,
Evrə bijsinnɔ ondan elç ilgəhəd
Edn iim yg kelylnə:
„Xatn səəhər tərɣ,
Xələxlə, kyykn, kəvynɔ medgdxş,
Mekləçn biş, xulhnçn biş,
Medgddgo angin kiçg harv“.

Eck xan sonsn,
Elçin zəng medn
Degd uurlxlarn ter eldylv—
Dyyzlz elçig alxar sedv.
En saamdan zygər təəlrəd,
Elçər iim zakvr əgylv:
„Xərnɔ, josni şiidvr kexd
Xərz xan irxig kylətxə“.

Elç biçgtə harna,
Ergəd kyrəd irnə.
Zygər xəəsç, edç xojr
Zygdg xud emgtəhən hurvuln
Biçginɔ xulxalz avxmɔ—gigəd,
Bijinɔ elçig ərkər sogtahad,

Tuynə xoosn suumkdñ
Talin biçg təvnə.
Elç sən tavta bolsn
En ədrin bijdñ iim zakata irnə:
„Tyşlmydtən xan iş əgçənə,
Tydl uga, yks giz,
Xatig bijin, harhsnjumtahin
Xulxahar usna jorald xajtxa“
Arh uga; tyşlmyd hundad,
Aldr ezn xaand,
Baaxn xatnd sanan zovsn,
Baglrz cuhar xatnd irnə.
Xaana kelylsn taalig soñsxna.
Xatn, yrn xojrin zovln bolsn,
Ter zakvrin soñsxz umşna
Tegəd darun giltə xatig,
Boçgt көvytəhin suulhad,
Tengs Dalad orulz təvnə—
Tiigz Saltan xan zakla—ginə.

Kək tengrt odn gilvknə.
Kək tengst dolьgan şuugna;
Teñgrər yylñ көvnə,
Tengsər boçg өөmnə.
Haşuta belvsn gergn met
Hanьrz xatn boçgt uulьna.
Tendən bolv, көvyn өsəd jovna,
Ter ədrər biş, çasar nemnə.
Ədr өngrnə, xatn uulьna...
Əlçr көvyn dolьgand kelnə:
„Dolьgan mini, dolьgam
Doldalad, durndan jovnaç!
Taçasn talan çı cacgdnaç,
Tengsin çolug çı bylydnəç,

Hazr ergig doran çivənəç,
 Halt, kərmsig deerən örgnəç—
 Xəmənn̄ manig biçə al:
 Xərn̄n̄ hazr deer harh!“
 Dol̄gan ygin̄ son̄sad:
 Darun̄ en erg tal,
 Ter boçgig gəngnər örgəd
 Tylkəd ajurxn̄ harhad orkna.
 Kəvytəhən ek ykləs getlnə,
 Kərstə hazr deer bəəxən mednə.
 Boçgasn̄ ednig ken harhxmb?
 Burxn̄ ednig tegəd martxmb?
 Kəvyn̄ kələn ziiz ɵndənə,
 Kyçlz̄ tolhahan joraldn̄ şaxna
 Nevçk̄ çixtlz̄ avn̄ kelnə:
 „Neg terz, hazaran xələxd
 Jahz harhz̄ avxmb?“—gin
 Joralin̄ cumlad harad irnə.

Kəvyn̄, ek xojr suldna;
 Kəndə kədən kecmyd yznə,
 Kək tengs ergylndn̄ bəənə.
 Kec deer udn̄ kəkrnə.
 Kəvyn̄ uxalna: sən xot
 Kərgtə bəəz oda mand.
 Savhr̄ udna acin̄ şudrad,
 Saadḡ kez, dorn̄ matəd
 Kyzyndk̄ kirsinn̄ torhn̄ byçər
 Kəvç̄ saadgtan̄ kez avna,
 Nərxn̄ mod xuhlz̄ avad
 Neḡ yzyrin̄ şorlad, sum kenə.
 Arlin̄ zax tal xələhəd
 An̄, şovu xarvxar harna.

Tengst øørdz irm cacuhan
 Ter, zovnb̄sn b̄ædl̄t̄a du sonsna...
 Tengs deer yym̄et̄a kev̄t̄a giḡed
 Ter x̄el̄ən̄a—eldv j̄ovdl̄ yzn̄a:
 Usn dotr xun şovun uut̄rna,
 Uurta gegs deer̄asn̄b̄ şyyrn̄a.
 X̄æmn̄b̄ xun zovln̄ edln̄a,
 Xazudan us butxaçad cacna.
 Uurta gegs xumsan sarsaihad,
 Ulaç bold xonşararn z̄ovln̄a.
 Tyynl̄a xamdan sumn̄ duulna,
 Ter gegsin kyzyhin̄b̄ tasln̄a—
 Xalun cusan tengst gegs asxna,
 Xan k̄øvyn saadgan buulhna,
 X̄el̄əxn̄b̄: gegs tenst çiv̄n̄a
 X̄ækr̄ed, şovun bişin̄ar z̄övyrl̄n̄a.
 Uşçz xun øørn̄b̄ ir̄ed,
 Uurta gegsig deer̄asn̄b̄ çonk̄na
 Darun̄b̄ yk̄xin̄b̄ tyrgdylz
 Dalvagarn cokz tengst çiv̄ən̄a.
 X̄өөnn̄b̄ xan k̄övynd
 Xun orsahar keln̄a:
 „Əmndm̄ orvç, xan k̄øvyn
 Əmşgt̄a zovlngas getlgsn̄ manhsm̄ç.
 X̄æmn̄b̄ nanas k̄elt̄a
 Xoosar hurvn̄ xongt̄ b̄æəxç,
 Tengst sumn̄çn̄ geedr̄z odv,
 Ter xamgçn̄b̄—t̄oryc zovln̄ biş.
 Çini açiçn̄ bi x̄əryln̄əv,
 Çamd̄ bi tusan kyrgn̄əv.
 Getlgsn̄çn̄ x̄æmn̄b̄, xun biş
 Gizgt̄a kyykn̄a əm avrvç.
 Alsn̄çn̄ gegs şovun biş,
 Alms şovu xaz alvç.

Nasninn̄ turşart çamag martxşiv:
Namag xama çign olxç,
Oda ger talan xər,
Orndan orad kevt, bl̄çə hund“.

Xun şovun nisz odv,
Xan көvyn, xatn xojr
Ədrin duusn xoosn bəəçkəd,
Əln көvərn untxar, orndan orv.
Serəd xan көvyn
Səəhin nəərən sergənə,
Aln bolz, əmn bijdən
Aldr ik balhs yznə.
Erəlsn səəxn siilvrtə ersmyd,
En cahan ersmyd hacs
Çonzin көk ora gilvknə,
Xəərtə səm bas bəənə—
Xatig көvyn yks seryl̄nə:
Tern̄ çoçad odna... „Zug enxnij?
Tetkyltə xunm xəərl̄zənə“—giz
Ter xan көvyn kelnə.
Ek, көvyn xojr balhsnur harna,
Edn balhsnur orz irm cacu
Eldv көvər nirgz, çonz cokna,
End-tend xojras bəşldad
Ednig tosad oln uls irl̄nə,
Nom jannz burx magtna
Naxr altar kesn səəxn tergər
Nalasn bəəşnd ednig avç irl̄nə,
Ednig cuhar eldv gidgər kyndl̄nə.
Takvr kez, xan көvyg jərəhəd
Tangsg nojn maxla ymskəd,
Tedn bijdən ezn aldran kenə,
En orn dotran tegəd

Eez xatnas iş avç,
Ter ödrəs avn tər bərnə,
Temdgə coln̄: Gvidon nojn bolna.

Tengs deer sal̄kn biilnə,
Ter sal̄kn kermig kəənə:
Zirlzəd kerm, dol̄gand gyynə,
Zilk̄n̄ kyvkəz yləgdəd jovna.
Kermin uls al̄n bolna,
Kerm deerən yymldz xutxldna.
Edn təndg, ezgo arldan
Eldv səəxn zirhl yznə:
Altn tolhata şin balhsn,
Arm bat pristn bəənə.
Kesg tovmud pristnəs xana
Kermig irz zogstxa ginə.
Giiçnr irəd pristnd zogsna,
Gvidon nojn tednig giiclylnə.
Tednd idən-undin̄ əgnə,
Tednəs zəv-uçrin̄ surna:
„Onçta giicnr ju xuldz jovlat,?
Oda xamaran oç jovnat?“
Kermin uls xəry əgnə:
„Kevtn̄ delkəg ergv bidn,
Xəərtə bulhn an xuldvdn,
Xar buurl arat xuldvdn.
Tegəd, mana bolzg irəd,
Tustan dord yzg xələhəd,
Arl Bujana xazuhar harad,
Aldr Saltana or orz jovnavdn“
Nojn xəryhin̄ sonsad kelnə:
„Nə, mend xərt̄n aldr̄mud,
Amuln̄ tengs, dalahar jovtn
Aldr Saltan xaand nanas
Açta ik mend kelz odt̄n.“

Giiçnr harad jovna, Gvidon nojn
 Giiçnrīg xol xaalhdn̄ harhz
 Gejyrz erg deer zogsna.
 Xələxn̄—ursxlta usn deer
 Xəərtə cahan xun usçz jovna.
 „Baatr nojn mini, mend!
 Byrkg ødr met, nomhn boldmbç?
 Xəəmn̄ juund hundvç?“ — giz
 Xəərtə xun tyynəs surna
 Zovn̄z nojn xəry øgnə:
 „Zovln̄ sanaçrxln̄ xojr genylnə,
 Egl namag ujdana,
 Eckdən bi kyrxər sedləv“.
 Xun nojnd kelnə: „Zovln̄çn terxmb?
 Xəəmn̄ sons: tengs orz
 Ter kermin ardas nisnç?
 Tiigx bolxla nojn bəkyn bol“
 Nojig tolhahasn̄, kəl kyrtln̄
 Norhz usar uhana.
 Bijn̄ ceg bolz biçkrv,
 Bəkyn̄d nojn xyvrəd odv.
 Ter nojn ziigəd nisv,
 Tengst jovsn kermig kycv.
 Buuhad ajurxn kerm̄d irv,
 Bulnd orz avad kevtv.

Şuukrz sal̄kn naadna,
 Şuugz kerm gyynə.
 Arl Bujana xazuhar harad.
 Aldr Saltana or orz jovna.
 Tednə kysl bolsn orn
 Tyyv̄r xolas yzgdəd irnə.
 Sanamr ergd giiçnr irnə,
 Saltan xan giiç boltn ginə
 Tednə ardasn̄ daxad bæəşnd

Temdgtə baatr nisəd oʻrna
 Altn gerl harç mandlsn
 Aldr Saltan xaag yznə...
 Ənr şirə deerən zalrsn
 Əəlsn uxan çirədñ harna.
 Zygər edç, xəəşç xojr
 Zygdg xud emgtəhən hurvuln
 Xaana ər ergəd suucxana,
 Xaag xojr nydərn gerdcxənə.
 Saltan xan xəərtə giiçnrig
 Stolinñ ər suulhçkad, surna:
 „Yntə aldr mud, taanr mini
 Udan jovcxavt? Əl orcxavt?
 Tengs hacs təvkynij, əl muj?
 Təgəln delkəd ərvmztə jun bəənə?“
 Kermin uls xəry əgcxənə:
 „Kevtnñ delkəg ergv bidn,
 Tengs hacs zirhl mu biş.
 Təgəln delkəd iim ərvmz bəənə:
 Tengst neg çakçm arl bəələ,
 Tyynd əmtə kyn uga bilə.
 Ter ezgo kədə nalala,
 Tyn deer hancxn udnsaglrı.
 Ədgə cagt tyn deer
 Ənr bəəşngtə şin balhsn bəənə.
 Altn orata çonzsñ dyngənə
 Aldr bəəşngyd, dəkəd sad saglrna.
 Tyynə ezñ Gvidon nojn
 Ter nojn çamd mend kelylv“.
 Tyynd Saltan xan baxtna,
 Ter kelnə: „əmd bəəsn xəən
 Nertə səəxn arld odnav,
 Nojn Gvidonad giiç bolnav“
 Zygər edç, xəəşç xojr
 Zygdg xud emgtəhən hurvuln

Tyyg jovulş ugahan xəənə,
 Ter arl yzylş ugahar bəənə:
 „Nə, ynn övrməzəl jumn“—giz
 Naatkstan dorahar nydən irməd,
 Bahtnz xəəsç kelnə:
 „Balhsn tengst bəəsn bah.
 Səəxn övrməz delkəd iim bəənə:
 Saglr xarha modn dor kermn
 Saatulgdz duulad ter suuna.
 Şitlg kemlş ter naadna,
 Şitlgydnь bolxla jirin biş,
 Xəlsnь cuhar altn bolna
 Xəərtə erdnь çolun—idəнь.
 Xəərnь tyyg övrz bolxmn.“
 Tiim övrməz Saltan baxtna
 Tiigxləнь bəkyn ulm uurlna.
 Xurlzz, uurtahar bəkyn irəd
 Xəəsçin barun nydnd şigdnə.
 Xəəsçin çirə cəəhəd,
 Xəəkrəd, moşkrad odna.
 Muxlasnь, xud emgn, ekçnь
 Mu duuhar xəəkrz bəkynlə kəəldnə.
 „Kişgo bəkyn, çamag!“—gildəd
 Ki şyyrldəd xoosn xurcxana.
 Ter bəkyn terzər harad
 Təvşyn sanamrar evrə orndan
 Tengs deegər nisz irnə.

Kəərk nojn dəkn tengsin öər,
 Kək tengsəs nydən avxş.
 Xələxnь—ursxlta usn deer
 Xəərtə cahan xun əəmz jovna
 „Baatr nojn mini, mēnd!
 Byrkg ödr met nomhn boldmьvç?
 Xəəmnь juund hundvç?“—giz

Xəərtə xun tyynəs surna.
 Zəvən kyrgz, nojn xəry əgnə:
 „Zovln-sanaçrxlhn xojr genylnə,
 Namag yly yzylz baxtana.
 Nand iim əvrmz kergtə:
 Savhr udn dor kermn,
 Səəxndnə mel xudl uga,
 Saatulgdz duulad suudg bolna,
 Şitlg kemlz ter naadna
 Şitlgəydnə bolxla jirin biş.
 Xəlsnə cuhar altn bolna,
 Xəərtə erdnə çolun—idənb.
 Xərnə əmtn xudlçn kelxmən“
 Xun nojnd xəry əgnə:
 „Kermnə tuskar əmtn yn kelzənə,
 Ketrxə ter əvrmzig bi mednəv.
 Yntə nojn mini, sən
 Yrydz biçə zov, xanmztahar
 Yyrin sedklər çamdan tuslnav.“

Eldv kevər nojn bajrlad
 Ervə gerən orad harna.
 Ərgn bəəşngdən irm cacunə
 Ənr saglr modn dor
 Olna yzld kermn bəənə.
 Altn şitlgəydnə kemlnə,
 Aldr çolun dotrasnə harhna.
 Xəlsdinə dornə cuglulad
 Xuraz səəxn tevkrlnə.
 Haza, cug əmtnə çirəd
 Harud, sad dotr—giz duulna.
 Nojn Gvidon ikər bajrlna
 „Nə, xanzanav“—giz kelnə.
 „Xun gidg xun, amuln zirhg
 Xəərtə sergmz nand uçrg“—ginə

Şin kermndən darunb nojn
Şil zandn ger bərylnə.
Xarul tyynd təvnə,
Xələz bəəx kyynd zakna.
Nərnər şitlgydinb tooltxa ginə
Nojnd olz, kermnd nern bolzana.

Tengs deer salbkn biilnə,
Ter salbkn kermig kəənə.
Zirləd kerm dolbgand gyynə
Zilknb kyvkəz yləgdəd jovna.
Əndr arlin ɵərəhər,
Ənr balhsna xazuhar jovna.
Kesg tovmud pristnəs xana.
Kermig irz zogstxa ginə.
Giiçnr irəd pristnd zogsna,
Gvidon nojn tednig giiçlylnə.
Ter idən-undinb ɵəgəd,
Tednəs zöv-uçrinb surna:
„Onçta giiçnr ju xuldz jovlat,
Oda əl orz jovnat“?
Kermin uls xəry ɵgnə:
„Kevtnb delkəg ergv bidn.
Tegş sən mərd xuldvdn,
Teñ toxmta azrhs xuldvdn
Oda mana bolzg bolv,
Oln xongin xaalh yldv:
Arl Bujana xazuhar harad,
Aldr Saltana or orz jovnavdn“
Nojn xəryhinb sonsad, kelnə:
„Nə, mend xərtə aldrmud,
Amuln mend tengs, dalahar jovtn.
Aldr Saltan xaand, nanas
Açta ik mend keltn“.

Mørgz nojnla giiçnr mendlə,
 Mørlz xaalhdan orad jovna.
 Tengs orad nojn harna,
 Tendnə xun dolɣand jovna.
 Nojn kelnə: sedklər kysnəv,
 Nisəd kyrx durm kyrnə ginə.
 Neg agçmd nojig uhana,
 Nojn batxnd xyvrəd odna.
 Nisz harad, kycz buuhad
 Tengr, tengs xojran xoornd
 Ter kermd irəd bulngdnə kevtə.

Şuukrz salɣkn naadna,
 Şuugz kerm gyynə.
 Arl Bujana xazuhar harad
 Aldr Saltana or orz jovna.
 Tednə kysl bolsn orn
 Tyyvr xolas yzgdəd irnə.
 Sanamr ergd giiçnr buuna.
 Saltan xan giiç boltn ginə
 Tednə ardas daxldad, bəəşnd
 Temdgtə baatr nisəd orna.
 Altn gerl harç mandlsn
 Aldr Saltan xaag yznə
 Ənr şirə deerən zalrsn,
 Əolsn uxanə çirədnə harna.
 Saak edç xud emgtəhən
 Soliz kan̄k̄isn xəəsçtəhən hurvuln
 Xaana ər ergəd suucxana,
 Xort moha kevtəhər xələcxənə.
 Saltan xan xəərtə giiçnr̄ig
 Stolinnə ər suulhçkad, surna:
 „Yntə aldr̄mud, taanr mini
 Udan jovcxavt? Əl orcxavt?

Tengs hacs төвкнynij, аль муј?
 Төгәлн delkәd өvrmzтә jun бәәнә"?
 Kermin uls хәry өgсхәнә:
 „Kevтн delkәg ergv bidн,
 Tengs hacs zirhl mu биş.
 Төгәлн delkәd iim өvrmz бәәнә:
 Tengst neg арl бәәлә,
 Tyn deer balhsн togtsн,
 Altn orata çonzsн dyngәнә.
 Aldr бәәşngyd, dәkәd sad saglrна.
 Saglr xarha modн бәәşngyдин өмн,
 Sәәxn şil zandн ger tyynә dor,
 Ter ger dotr kermн бәәнә,
 Tegәd en kermн basl erdmтә!
 Sәәxn kermн du duulна,
 Şitlgyd kemlz ter naadна
 Şitlgydнь bolxла jirin биş,
 Xәlsнь cuhar altn,
 Xәәртә erднь çolun—idәнь.
 Kermnig sөөvngyd xәләнә,
 Kesg tusan tyynd kyrgнә.
 Şişлн kyn harhgdsн бәәнә,
 Şitlgydиг ter нәрнәр toolна.
 Xәрнь тyyг xәәrlz kyndlнә,
 Xәlsнәs cutxz мөng kehәd
 Xәәртә delkәhәр jovulz gyyлгнә.
 Erdнь çoluhинь kyykd zөөhәd
 Eznә xaznd, savd asxна.
 Cuhar ter арld bajн
 Cur ger uга, mel бәәşngyd,
 Tyynә eзнь Gvidon nojn,
 Ter nojn çamd mend kelylv“
 Tyynd baxtz Saltan xan kelnә:
 „Tun әmd бәәsn xөөн

Nertə səəxn arld odnav,
 Nojn Gvidonad giicə bolnav"
 Zygər edç, xəəscə xojr
 Zygdg xud emgtəhən hurvuln
 Tyyg təvş ugahan xəənə,
 Ter arl yzylş ugahar bəənə.
 Endnə musg inəçkəd
 Ed nekdg nekəç xaand kelnə:
 „Əvrl kem yynd jun bəənə?
 Əkər kermn çolu kemlnə,
 Alt kəlvrylz ter naadna,
 Ardan, erdnə çolu xurana.
 Yygərn manig əvrəz bəəxşç,
 Ynər kelzəxçn, xudlçn medgdzəxş.
 Təgəln delkəd ondan əvrnz bəərə:
 Tengs uurlz butxçna,
 Ter buslz bosna.
 Şuukrz, xoosn ergd irnə,
 Şuugz cacgdad odna.
 Gentkn erg deer
 Gilvxsən hal patrz
 Huçn hurvn baatr harna.
 Hulzn səəxn cuhar,
 Əndr urhcta bahçud.
 Ənr edn cuhar tegş
 Əvk Çernomor əörnə jovna.
 Ynərtən əvrn jumən en,
 Yynd baxtz bolxmn!“
 Uxata giicərnə tagçg bəənə,
 Uxml uga yynlə zytkxş.
 Saltan xan yynd baxtna
 Saamlz Gvidon uurlad bəənə.
 Evkldz uurlsn ter irnə,
 Edçin zyn nyd zuuna.

Edçin çirə cəəhəd odna,
„Ca-na“—gin soxrz kaŋkinə.
Cuhar xəəkrnə: „Bər, bər,
Dorn̄ darad balcl, balcl..
Dosk, zogsça zug!“—gildnə.
Ter nojn terzər harad,
Təvşyn sanamrar evrə orndan
Tengs deegər nisz irnə.

Kəərک nojn tengsin ər,
Kək tengsəs nydən avxs.
Xələxn̄—ursxlta usn deer
Xəərtə cahan xun jovna.
„Baatr nojn mini, mend!
Byrkg ər met tagçg boldm̄bç?
Xəəmn̄ juund hundvç?“—giz
Xəərtə xun tyynəs surna.
Zəvən kyrgz Gvidon kelnə:
„Zovln̄-sanaçrxln̄ xojr genyl̄nə.
Evrənn̄ orndan durlsn
Eldv ərvm̄ztə jum xəənəv“
„Nə, jun ərvm̄ztə jumb?“
„Neg hazrt butxaçad
Nalasn dala boldg bolna.
Şuukrz xoosn ergd irnə,
Şuugz cacgdad odna.
Gentkn erg deer
Gilvxsərn hal patrz
Huçn hurvn baatr harna.
Hulzn səəxn cuhar,
Əndr urhcta bahçud,
Ənr edn cuhar tegş,
Əvk Çernomor ər̄n̄ jovna“
Xun nojnd xəry ər̄nə:
„Xəəmn̄ nojn çamag ter zovanu?“

Enkr inьgm biçə tyrmş.
En övrnzətə jumiçn bi mednəv
Mel ter tengsin dəəçnrçn
Mini harlcsn axnrmud mən,
Amuln xər, biçə hund
Axnrm giicłz irxig kylə."

Zovlngan martad nojn harv,
Zalrad bəəşn deerən suuv.
En nojn tengsyr xələv,
Ergylndən tengs xutxçv.
Şuukrad erg deer irv,
Şuugz cacgdad odv.
Gentkn erg deer harhad
Gilyxsərn hal patrsn
Huçn hurvn baatr yldəv,
Hulzn baatrmud xoşadar zerglv.
Bamb cahan ysny gilyksn
Baatr övk əmnny jovna,
Balhsn tal tednən daxulna
Yks bəəşngəsn Gvidon buuna,
Yntə giicnrig tosz irnə.
Əmnəsny adhz əmtn gyyldnə,
Övk nojnd kelnə:
„Xun manig çamur ilgəv,
Xərnə ter manig zakv.
Xəərtə—çini balhs xarç
Xarul kez jovtn—giv.
Endrəs avn ədr bolhn
Erk biş cuhar degç,
Tangsg bəəşngiçn xarxar
Tengsin usnas harç irexəvdu.
Tegəd udl uga xarhxvdu,
Tengstən orx cag boly.

Hazrin ahar mand zovlngta“
Hatlad darunb cuhar xærcxæv.

Tengsær salbkn gyynə,
Ter salbkn kermig kəənə.
Zirlzəd kerm dolbgand jøvna,
Zilknb kyvkəz yləgdnə.
Əndr arlin xazuhar harad
Ənr balhsna ər irnə.
Kəsg tovmud pristnəs xana,
Kermig irz zogstxa ginə.
Giicnr irəd pristnd zogsna
Gvidon nojn tednig giiclylnə.
Tednd idən-undinb əgnə,
Tednəs zəv-uçrinb surna:
„Onçta giicnr ju xuldz jøvlat?
Oda əl orz jøvnat?“
Kermin uls xəry əgnə:
„Kevtnb delkəg ergv bidn
Cegən eeldg bold xuldvdn
Cevr mæng, alt xuldvdn.
Oda mana bolzg irv,
Odx hazr xold bəənə.
Arl Bujana xazuhar harad
Aldr Saltana ornd odxvdn“
Noin xəryhinb sonsn, kelnə:
„Nə, mend xərtə aldrmud,
Amuln mend tengs, dalahar jøvtn
Aldr Saltan xaand nanas
Açta ik mend keltn“

Mərgz nojnla giicnr mendlnə,
Mərlz xaalhdan orad jøvna.
Tengs orad nojn harna,
Tendnb xun dolbgand jøvna.

Nojn kelnə: sedklər kysnəv...
Nisəd kyrx durn kyrnə — ginə.
Neg akçmd nojig uhana,
Neerltən ugahar ter biçkrnə
Nojn teməlzrnhd xyvrəd odna.
Nisz harad, kycz buuhad
Tengr, tengs xojran xoornd
Ter kermd irəd bulugdnə kevtnə

Suukrz salbkn naadna,
Suugz kerm gyynə.
Arl Bujana xazuhar harad
Aldr Saltana or orz jovna.
Tednə kysl bolsn orn
Tyyvr xolas yzgdəd irnə.
Sanamr ergd giicnr buuna,
Saltan xan giic boltn ginə.
Tednə ardas daxldad, bəəşnd
Temdgtə baatr nisəd orna.
Altn gerl harç mandlsn
Aldr Saltan xaag yznə.
Ənr şirə deerən zalrsn,
Əolsn uxanə çirədnə harna.
Zygər edç, xəəşç xojr
Zygdg xud emgtəhən hurvuln
Xaana ər ergəd suucxana
Xaahur dərvin nydərni xələcxənə.
Saltan xan xəərtə giicnrig
Stolinnə ər suulhçkad surna:
„Yntə aldr mud, taanr mini
Udan jovcxavt? Əl orexavt?
Tengs hacş tøvknynij, alb muj?
Təgəln delkəd ərvmztə jun bəənə?“
Kermin ulş xəry əgəcxənə:
„Kevtnə delkəg ergv bidn,

Tengs hacs zirhl mu biş.
 Tögəln delkəd iim övrmz Bəənə:
 Tengst neg arl Bəələ,
 Tyn deer balhsn togtla.
 Tend ödr irvəs övrl Bolna.
 Tengs uurlz butxəna,
 Ter buslad Bosna.
 Şuukrz xoosn ergəd irnə,
 Şuugz cacgdad odna.
 Gentkn erg deer
 Gilvxsərn hal patrz
 Huçn hurvn baatr harna.
 Hulzn səəxn cuhar
 Əndr urheta bahçud
 Ənr edn cuhar tegş.
 Əvk kəgşn Çernomor
 Zərmg edntə tengsəs harna
 Zerglylz ednig ardan daxulna.
 En arlig xarxin erkd
 Ergz jovz xələxər harna.
 Tednəs icgtə, zərmg xarul
 Tegəd əld çign uga.
 Tyynə eznb Gvidon nojn,
 Ter nojn çamd mend kelylv“
 Tyynd baxtz Saltan xan kelnə:
 „Tun əmd bəəsn xəən
 Nertə səəxn arld odnav
 Nojn Gvidonad giic bolnav“
 Edç, xəəsc xojr tagçg
 Emkəhən zuuldv, bolv xud emgn
 Nydərn inəçkəd keldg bolna:
 „Nə, ken manig tyygərn övrəxmb?
 Tengsəs əmtn hardg bolna
 Tedn ergz xarul kenə.

Yn kelzəx, xudlnə medgdxş
 Yynd øvrmz uga gizənəv.
 Delkəd tiimxn øvrmz bəəxij?
 Demrltə øvrmz gidg iim:
 Tengs hacs xan kyyn bəənə,
 Ter kyykn nydn xalytrm səəxn.
 Səəxnərn ødrin gerl darna,
 Səədne hazrig delgydne gerltxnə.
 Kykl dornə sar mandlna,
 Kyndtə mannadne odn asna.
 Tyynə bijne eldv aldr,
 Ter bijne toxstn met nomhn.
 Uxata yg keləd orkxlarn
 Ursxltə usn metər asxrna.
 En kyyknd baxtz bolxmn,
 En, øvrmz gidg øvrmz“
 Uxata giicnr tagcğ bəəcxənə,
 Uxml uga emgnlə zytkxs.
 Saltan xan yynd baxtna,
 Saamlz Gvidon uurlv çign
 Kəgşn emg ekinne nydig
 Kəerk sanane zovz ərvlnə.
 Ergz deerne nisəd, ziignə
 Emgnə xamr deer suuna.
 Xamrasne baatr xazad orkna,
 Xamr deerkne moncahad odna.
 Dəkn edn şuugz əəmnə.
 „Dərk, dərk, nəkd boltn,
 Buj edltn, avrtñ
 Bərtñ, bərtñ, nisltn.
 Bəəsçə dosk zug!“—gildnə.
 Teməlzrñh terzər yks harad,
 Təvsyn sanamrar evrə orndan,
 Tengs deegər nisz irnə.

Kœerk nojn tengsin œer,
 Kœk tengsæs nydœn avxs.
 Xœlœxnœ—ursxlta usn deer
 Xœærtœ cahan xun jovnœ.
 „Baatr nojn mini, mend!
 Byrkg œdr met tagcg boldmbcg?
 Xœœmnœ juund hundvcg?“—giz
 Xœærtœ xun tyynœs surna.
 Zœvœn kyrgz Gvidœn kelnœ:
 Zœvln-sanœrxlhn namag genylnœ:
 Engyln œmtn ger avnœ,
 Egl bi belvsn jovnav?“
 „Evtœ kenig, tegœd taasvcg?“
 „Nart delkœd xan kyykn bœœdgzn,
 Nydn xalœtrm ter sœœxnzn.
 Sœœxuœrn œdrin gerl dardgzn,
 Sœœdnœ hazrig delgydnœ gerltxdgzn.
 Kykl dœrnœ sar mandldg,
 Kyndtœ mannadnœ odn asdgzn.
 Tyynœ bijnœ eldv aldr,
 Ter bijnœ toxstn met nomhnzn.
 Uxata yg kelœd orkxlœrn
 Ursxlta usn metœr asxrdgzn.
 Xœrnœ, zug ynn bolxij?“—gin
 Xœryhinœ nojn œœmz kylœnœ.
 Xœærtœ cahan xun tagcg,
 Evrœn uxalz avœkad, kelnœ:
 „E, mœn! tiim kyykn bœœnœ.
 Bolv, gergn beelœ biœ,
 Beln harasn suhlz xajad,
 Bystœn xavœulœd orkz bolœgo.
 Selvgœn œœmd bi œgnœv,
 Sons: œn xœmginnœ tuskar
 Xœrnœ sœœtr toolz uxal.

Xərz bijən gəməxmən biş“
 Andhar təvz nojn mərgnə,—
 —Amuln edlx selgən bolv,
 En xamgin cuharhan tuskar
 Eldv bolhamztahar uxallav,
 Egl sedkl-duran bərz,
 Enkr xan kyyknə ardas
 Hancarn jovhar daxad,
 Hazrin zirtn orxv—ginə.
 Gyyner xun sanaldz orkad
 Gyngər kelnə: „Tiim xold jumb?
 Tegəd med, zirhlən öərxn bəənə,
 Ter xan kyyknən biv“—bolna.
 Dalvagan deləd, tiigz keln
 Doləgan deegər nisəd harna.
 Enkr öədm deerəs zisəd
 Ergin öərk şalud buuna.
 Xyməd, səvəd, ergəd orkv,
 Xyvrəd xan kyykn bolv.
 Kykl dornə sar mandlv,
 Kyndtə mannadnə odn asv.
 Tyynə bijnə eldv aldr,
 Ter bijnə toxstn met nomhn.
 Uxata yg keləd orkxlarn
 Ursxlta usn metər asxrna.
 Xan kyykig nojn enkrlnə
 Xalun çeəzdən şaxna.
 Enkr inəgən yks kətləd,
 Evrə eəzədən avç irnə.
 Eəzinne əmn səgdəd, nojn kelnə:
 „Erk şiltə eəz xəəmnə
 Enkr gerg olz avv,
 Çini yg sonşx kyykn.
 Çamas xojurn zəvşərxicn,

Eldv sæxn jørəliçn erzəñəvđn.
Enkr taarta bəətxə giz
Evrə kyykdən əlzəz jərə.“
Əryn ednə tolha deer
Əəltəltə şytə bərsn eeznə
Əmtəxn nylmsən asxz kelnə:
„Əəldtxə burxn taanrtm, kyykd“
Udl uga darunə nojn
Uçrsn xan kyykig ərğəlnə.
Amuln sæxn zirhnə,
Amrg yrn yydxig kylənə.

Təns deer salbkn biilnə,
Ter salbkn kermig kəənə.
Zirlzəd kerm doləğand gyynə,
Zilknə kyvkəz ylgdəd jovna.
Əndr arlin əəğər,
Ənr balhsna xazuhar jovna.
Kəsg tovmud pristnəs xana,
Kermig irz zogstxa ginə.
Giçnr irəd pristnd zogsna,
Gvidon nojn tednig giçlylnə.
Ter idən-undinə əğəd,
Tednəs zəv-uçrinə surna:
„Onçta giçnr ju xuldz jovlat
Oda əl orz jovnat?“
Kərmin uls xəry əgnə:
„Kevtnə delkəğ ergv bidn.
Xaradan jovsn ugavđn,
Xaagta ed xuldvđn.
Tegəd udan jovxvđn,
Tustan dord yzg xələhəd
Arl Bujana xazuhar harad
Aldr Saltana ornd odxvđn“
Nojn tiigxlənə tednd kelnə

„Nə, mend xərtə aldr mud,
Amuln mend, tengs dalahar
Aldr Saltan xaand kyrtə.
Erk biş martl uga
Evrə ezn xaandan medyltn:
Ertinə manur giic irx bolla,
Endr kyrtl jovxar sedəd uga.
Erkn mend tyynd kelylznəv.“
Giicnr xərv, Gvidon nojn
Gertən en saamd yldv,
Gergən xajz jovsn uga.

Şuukrz salbkn naadna,
Şuugz kerm gyynə.
Arl Bujana xazuhar harad
Aldr Saltana or. orz jovna.
Tednə kysl bolsn orn
Tyyvr xolas yzgdəd irnə.
Sanamr ergd giicnr buuna.
Saltan xan giic boltn-ginə.
Giicnr yznə: bəəşn dotran
Gilyksn şirədən xan zalrna.
Saak edc, xəəsc xojr
Salvasn xud emgtəhən hurvuln
Xaana ər ergəd suuxana,
Xaanur dərən nydərən xələcxənə.
Saltan xan xəərtə giicnrig
Stolinnə ər suulhəkad, surna:
„Yntə aldr mud, taanr mini
Udan jovcxavt? Əl orexavt?
Tengs hatc təvknynij, alb muj?
Təgəln delkəd ərvmztə jun bəənə?“
Kermin uls xəry əgəcxənə:
„Kevtnə delkəg ergv bidn,
Tengs hacş zirhl mu biş.

Təgəln delkəd iim øvrmz bəənə:
 Tengst neg arl bəənə,
 Tyn deer balhsn togtsn,
 Altn orata çonzsny dyngənə.
 Aldr bəəşngyd, dəkəd sad saglrna.
 Saglr xarha modn bəəşngydn ømn,
 Səəxn şil zandn ger tyynə dor,
 Ter ger dotr kermn bəənə,
 Tegəd en kermn basl 'erdmətə!
 Səəxn kermn du duulna,
 Şitlgyd kemlz ter naadna,
 Şitlgydny bolxla jirin biş,
 Xəlsny cuhar altn,
 Xəərtə erdny çolun—idəny
 Ter kermig xəərlz xadhlna.
 Tend ondan øvrmz bəənə:
 Tengs uurlz butxəna,
 Ter buslad bosna.
 Şuukrz xoosn ergd irnə,
 Şuugz cacgdad odna.
 Gentkn erg deer
 Gilvxsərn hal patrsn
 Huçn hurvn baatr harna.
 Hulzn səəxn cuhar.
 Əndr urheta bahçud,
 Ənr edn cuhar tegş
 Əvk Çernomor əərnə jovna.
 Tədnəs icgtə, zərmg xarul
 Tegəd əld çign uga.
 Nojnd səəxn gergn bəənə
 Nydn xalətrm ter səəxn.
 Səəxnərn ədrin gerl darna,
 Səədnə hazrig delgydny gerltxnə.
 Kykl dornə sar mandlna,

Kyndtə mannadnə odn asna.
Ter balhsig Gvidon nojn zalna
Tyynd kençn baxtz buulna.
Çamd ter mend kelylv,
Çamd ter cuxl örgzənə:
Ərtinə manur giic irx bolla
Endr kyrtl irxs—ginə.

En yg sonsn, xan yks
Eldv flot beldtxə giz zakna.
Zygər edç, xəəsc xojr
Zygdg xud emgtəhən hurvuln
Tyyg təvş ugahan xəənə,
Ter arl yzylş ugahar bəənə.
Bolv Saltan tednig es sonsna,
Bolm xəry tednd əgnə:
„Bi jumb? Xamb, alb kyykdv?“
Bolz ter uurlz kelnə.
„Endr jovnay!“ giçkəd devşəd orkna,
En yks yydən taçknulz harna.

Terzinnə əmn Gvidon suuna,
Tengsyr dun ugahar xələnə.
Tagçg tengs, dolbgalz buslxş,
Ter zug ərə-ərə kəndrnə.
Dyyvr xolas dyngəsən manhart
Dymbr oln kerms yzgdnə.
Sanamr səəxn dala deegər
Saltan xaana flot aaşna.
Yyg yzn Gvidon bosna,
Yks çanhar ter kelnə:
„Enkr eezm, ta!
Egl biçkn ahm çī!
Ter tal xələcxətn:
Tendəs aav aaşna.“

En flot arld øerdød irnø,
 Ednig Gvidon nojn durnahar xələnə:
 Tendn̄ kerm deer xan zogsad
 Tednig bas durnahar xələz jøvna.
 Tyynə øer xəəsç, edç xojr
 Tygdhlzsn xud emgtəhən hurvuln,
 Edn aln bolz øvrexənə,
 Es tændg orig həəxz jøvexana.
 Kesg tovmud dege xagdna,
 Kynknz oln çonz cokna.
 Tengs tal Gvidon Bijn̄ odna,
 Tend oç xaag kylənə,
 Tyynə øerk xəəsç, edç xojrig
 Tygdhlzsn emgtə hurvlahin̄ tosn̄a.
 Tegəd xaag balhsn tal daxulna
 Ter teryc yg es kelnə.
 Yks cuhar bəəşnd orna,
 Yydnd bold toxavçs gilvknə,
 Hazan̄ xan nydər̄n yznə,
 Huçn hurvn baatr bəənə,
 Hulzn̄ səəxn cuhar.
 Øndr urheta bahçud,
 Ønr edn cuhar tegş
 Øvk Çernomor øørn̄ bəənə.
 Ørgn yyd sekəd xan orna,
 Øndr modn deer kermn suuna.
 Ajslz kermn du duulna,
 Altn şitlg̃yd keml̄z naadna.
 Møn erdn̄ çolu dorasn̄ harhad
 Mişg dotr təvəd bəənə.
 Ahu ik xaşa kevtən
 Altn xəlsər dyyrz oç.
 Giçnr caarandn̄ adhz jøvexana,
 Gentkn̄ xələn—səəxn ah yznə:

Kykl dornъ sar mandlna,
 Kyndtə mannadnъ odn asna.
 Tyynə bijnъ eldv aldr,
 Ter bijnъ toxstn met nomhn.
 Xadm ekən kətlz ter jovna
 Xan yzn xatan tənəd օrkna...
 Bijnъ irvlzəd cusnъ buslna
 „Bi ju yzzənəv? jumb en?
 Uj!“ giçkn uxahan aldz kiisnə,
 Usn-casn bolz xan uulbna.
 Xatan yks enkriz tevrnə,
 Xarm yrən boln berən ymsnə,
 Xamdan cuhar stol ergz suuna.
 Zygər edç, xəəsc xojr
 Zygdg xud emgtəhən hurvuln
 Zulz gyyldəd bultz odna,
 Zovln yzylz tedn oldna.
 Edn cugtadnъ gemən mednə,
 Ekrz uulbldad buruhan surna.
 Eldv vajrin uçrar, xan
 Ednig avrad, gerədnъ xərylnə.
 Uçrsn օdr օngrnə—Saltan xaag
 Ulan tavta sogtuhar untulna.
 Bi ter xyrmđ suulav,
 Biilz duullhna nər harhlav.
 Bal, piiv captlan uulav,
 Baaxnar zug saxlan norhlav.

Ors gelngin boln tyynə zarc Baldan tusk tuulb

Olcxr xoosn maɯnata
Ors geln bəəsn bolna.
Ovr-tovr jum xələxər
Ors geln bazar orna.
Aistan, xələsn talan
Anhahad jovz jovsn
Anxun Balda tyynlə
Amdz irəd xarhna.
„Ja, gelngin zerg,
Jahsn ert bossmət,
Ju xəəz jovxmət,
Jahvt?“—giz ter surna.
Xəryhinь əgç geln kelnə:
„Xəəsç, mərç, urn erdmətə
Xətər zarc nand kergtə:
Biçkn zalvar kədlx tiim ky
Bi xamahas olxv?“—ginə.
Balda tiigxlənb kelnə:
„Bi çamd səənər kədləv,
Çikər zaksn kergiçn kycənəv.
Çini nand əgx zalvçn:
Zilmhr en mannaharçn
Zild hurv indsdnəv.
Xəlsn uga buudəhər kesn

Xaş—uux xotm boltxa.“
En geln uxa tunhana,
Evrə mannahan maazna.
Indslhnəs indslhn onçta bolna.
ligz sanz bəəhəd geln,
Oln zild icz dassn
Orsin mahdar bərg kenə.
Geln Baldad kelnə:
„Gem uga, bolna.
Zovln xojradmdn uga,
Zarcn bolad kədl.
Erdm, kyçən yzyl.“
En gelngin gert
Evtə Balda kədlənə,
Evrən solam deer untna.
Dərvn kyynə xot edlnə,
Dolan kyynə kədlmş kenə.
Ədrin gegən ortl
Əndəz Balda bosn,
Mən kədlmşən kenə,
Mər zyynə, hazr xahlna,
Beş tylz ger xalulna.
Ber tegştñb cuharahinb zerg
Belñ bolhz, xuld kenə.
Takan əndgig bolhad,
Taşr xəlsinb evrən xuulna.
Gelngin gergn Baldag
Genərtə kevər maktna.
Gelngin kyykn Balda gixlə,
Gejyrz zogsad sanaldna.
Gelngin biçkn kəvyn Baldag
„Gaaga“ giz kyndlz kelnə.
Bijñb xaşan kehə bəəz
Biçkn kyykdig Balda taalna.

Egl geln zug hancarn
 Evtə Baldad durta biş.
 Tyynyr kezədən çiklzxələxş
 Toocahan ɵdr bolhn sanna.
 Boocsn cag irəd Jovna.
 Bolzgn̄ tyynə ɵərdəd irnə,
 En geln xotas harna
 Ər cəətl nydən xarhulxş.
 Tyynə manna iki urdasn̄
 Ton-ton şuurz ɵvdnə.
 Ors geln gergndən kelnə:
 „Oda iim: ju kedv, jaaxv?“
 Kyykd kyynə uxan tyrgn,
 Ky meklxdən havc mergn.
 Tegəd gergn̄ kelnə:
 „Ter zovl̄ngig manas,
 Tas xahculxin arhig
 Tavta səənər mednəv.
 Berk kynd kɵdlmş
 Baldad daalh̄z zak.
 Bel ke, digtəhər giz
 Bolzgar boocz nek.
 Mel tiigsn cagt̄ ç
 Mannahan dəəlylhnəs getlgxç.
 Kəlsn ugahar Baldag
 Kɵəz gertəsn ərlhxç.“
 Gel̄ngin sedkl tɵvknv,
 Gel̄n sergl̄n bolad odv.
 Batl̄z zyrkən avad,
 Balda tal zɵrdg bolv.
 Əlkədəd ter xəəkrnə:
 „Əərd naaran, Balda
 Son̄n çik zarcm.
 Sons: şulms nand

Əngrx kyrtlm alv
 Əgx bolz harla.
 Minь tyynəs deer olz
 Mel kergtə biş bilə.
 Hurvn zilə ərən zygər
 Həətsn kişgos əgəd uga.
 Xaşan cadtlan idçkəd,
 Xərnь çі yks jovad,
 Alvim şulmas cuglulz
 Avç kycstnь ir.“
 Əngərtən ors gelnlə
 Ərcldsn uga Balda.
 Ter harad jovv,
 Tengsin көvəd irz suuv.
 Tendən dees olz avad,
 Tyynə yzyrinь moşkad,
 Tengsin usnd norhz dyrv.
 Tegəd көğšn Birmn
 Tengsəs harç irv:
 „Jamr uçrar man tal
 Jahad Balda irvç?“—giv.
 „En deesər tengsitn
 Engdnь şirgəxər bəənəv,
 Dakad tanrig, kişgo ord
 Davxrtnь toxm taslnav“ ginə.
 Kəlsn yginь sonsad,
 Kөğšn Birmn hurniv.
 „Jahlav, xəəmnь keliç,
 Jahad tiim gyrm uçrv?“
 „Alms, canь jahad ginçi?
 Alvan orulz əgəd ugalmt,
 Bolzg, cagan martzlmt.
 Bəəstn, zug kişgos
 Bajr mand bolxt.

Taanr, kişgo noxas
 Tamin jorald tusxt.
 „Balduşq, xəəmn̄, kylə,
 Biçə tengs şirgə.
 Bolm alvan kevt̄n̄
 Bolzgt̄n̄ kycəz avxt.
 Ajurd, yynd bəəzə,
 Ačan çamur ilgənəv.“
 Tegəd Balda toolna:
 „Tyyginī mekl̄x kyçr mən“
 Gentkn̄ ilgəs̄n birməşkn̄
 Gegl̄zəd harç irnə.
 Miisin xarh̄ns̄n kyykn̄şn
 Məəl̄z ter kelnə:
 „Baaxn muzg bols̄n
 Balda mendv—ginə,
 Nam jun alv̄n
 Nanas çamd kergtəv?
 Nasninn̄ turşt bid̄n
 Ter alv̄nanç̄n tuskig
 Təryc sonsad ugavdn̄.
 Erlg, şulm əmtst
 En zovln̄ç̄n uga bilə.
 Bolt̄xa—av alvan,
 Bolv xoorndan zəvşl̄əd
 Batta kyyndə kej.
 Zug-urdasn̄ kenmdn̄ç̄n
 Zovln̄ uga bolxar,
 En tengsig kevt̄n̄
 Ergz xojurn urldij:
 Tyrylz ken̄ irnə—
 Tern̄ alv avtxa.
 Ter alvig irtl̄md̄n
 Tend mişgt beldtxə“

Naadlz Balda inənə:
 „Nam gixmn çavas,
 Əvrtəl marhamb ençn,
 Əldnə nanla çaddmç,
 Nanla marhıxar sedmç,
 Nanla, nertə Baldala?
 Ençn muuxa genn
 Elçən nanur təvsmə!
 Mini biçkn dyyg
 Minə yynd kyləzə.“
 Əndəz bəsad Balda
 Əərxnd yzgdz bəəsn
 Ə-şuhu mod orna.
 Biçkn xojr tuulag
 Bərz avad mişgtən dyrnə.
 Ter dəkn xəry
 Tengs talan irnə.
 Tengsin əər birməşkig
 Tegəd olz avna.
 En neg tuulahan
 Evtə kevər harhad,
 Çiknəsən bərz bəəhəd
 Çimgtə ygən kelmə:
 „Çi, mana dombrt
 Çiçrn biiləd ork.
 Birməşk çi xəəmnə,
 Biçknç oda biynə.
 Çamd nanla marhdg
 Çidl, arh ugal.
 Ənr nanla urldxla
 Əngər cag yrımn.
 Nanla urldxas urd,
 Naadk dyyhim kyclç.
 Negn, xojr, hurvn

Nə, kəəhəd kyc.“
 Tuula, birməşk xojr
 Toglbz gyyldəd harna.
 Birməşk tengs kəvələd
 Bəəsn kyçərn gyyinə.
 Tuulanь mod xələhəd
 Tiigən gerədən xərnə.
 Tegəd birməşk çavas
 Tengsig tögəlz gyyhəd,
 Baldalhz kelən harhsn,
 Baaxn xonşaran ərğsn,
 Ərə kiihən avsn,
 Əmsxz birməşk irnə.
 Kəlrəd usn bolsn,
 Kələrn kəlsən arçsn,
 Balda şyygdsn giz
 Birməşk dotran sanna,
 Xələn gixlənь—Balda
 „Xəəmnь, enkr dyym,
 Arhsn bolxm, kəərkym,
 Amr“ giz dyyhən ilnə.
 Syyknz birməşk adhna,
 Syylən ardan xavçna,
 Suldad, nomhrad odna.
 Domta Baldan dyyg
 Dorahar getz xələnə.
 „Ajurd, kyləzə—ginə,
 Alvnd odnav“—bolna.
 Avhdan irəd kelnə:
 „Amtn tasrz odv!
 Urşgta Baldan dy
 Urlıdad nanas harv“.
 Kəğşn birmn sonsad,
 Kəlvrylz uxa tunhana

Endnъ haza Balda
 Eldv şuuga taatna.
 Engdæn tengs kœlvrv,
 Ekrsn dolъgad dovtlv.
 Birmæşk harç irnæ;
 „Bolz muzg ginæ.
 Bolm alviçn œgj.
 Bolv, zygær sons.
 Yzzænç en mod?
 Yynæs durtahan temdgl.
 Tegæd modig xold şivsnъ
 Ter alvig avx boltxa.
 Jahvç? haran bulhlxv giz
 Jahmdz ææz bæænæçi?
 Ju kylæz bæænæçi?
 „Ter yyl kylæzænæv.
 Tiigæræn modiçn şivçkæd
 Endæn kişgo, şulms
 Ersitn edlylxær bæænæv.“
 Øvrz birmæşk ææv,
 Øvk talan gyyv.
 Baldan ter diilvrig
 Birmndæn irz kelv.
 Dækn Balda tengs şuugaz
 Deesær şulmsig taraxar æælv.
 Birmæşk dækn irnæ
 „Bolz, jahz bæænæç?
 Kevtnъ alvan avxç,
 Kemr durnçn bææxlæ.“
 „Uga“ bolna Balda;
 Oda mini selgæn.
 Marmhr dæesn çamla
 Marha evræn kenæv.
 Ynn çidliçn medij.

Yzzənc ter gy?
 Gyyg ɵrgz yzlç,
 Tyyg ɵrəl duunad daalç,
 Avad, ter gy ɵrgxlə
 Alvn çini boltxa
 Mel daaz es çadxlə,
 Mini bolg alvn"
 Gyrmələ xarhsn birməşk
 Gyn dor orv.
 Gyzəhən kyvkəlhə sanaldv
 Əndəhəd, çixtlə çirdəv
 Ərgv gyyg, xojr alxv.
 Hurv alxad unv,
 Har-kələn saldalhv.
 Tyynd Balda kelv:
 „Teng birmn çavas,
 Tegəd nanla marhxmbç?
 Kyçtə harançn daaz es çadvç,
 Kəl xoorndançn xavçz ɵrgxv“
 Deernə mordad gyyhər
 Duuna hazrt Balda
 Delsz dovtlad orkv.
 Delgydən toosn bolv.
 Əvrz birməşk əəv,
 Əvk talan gyyv.
 Baldan ter diilvrig
 Birmndən irz kelv.
 Baglrz şulms xurv,
 Kedg kerg uga bolv
 Kevtnə alvan şulms cuglulv.
 Alvinə mişgt kehəd
 Açz Baldad ɵgv.
 Balda xoolan jasad jovv.
 Baldag yzçkəd geln ɵsrv,

Gergnənnə ard orz bultv
Geln degd əəxlərn bəgçiv.
Açta Balda tyyg olv,
Alvinə əgv, zalvan nekv.
Muuləta geln, çavas
Mannahan təvz əgv.
Əvdkyrtə neg indslhndnə
Ərkd kyrç hərədv.
Yynə xojrdgç indslhnd
Yg keldgəsn harv.
Urşgta hurvdgçdnə əvgn
Uxahan geez kiisv.
Gelngig indsz bəəxdən
Gemnəd iigz Balda kelv.
„Ors geln, çı xəəmnə
Olz kəəxm biş biləç.“

Zahsçin boln zahsna tusk tuulb

Kezanə neg øvgn emgtəhən
Kək tengsin kəvəd xojurxn,
Hazr gert tedn bəəhəd
Huçn hurvn zil bolna.
Øvgnb gəlmər zahs bərnə.
Emgnb iigərn ucsan eernə.
Tengst øvgn gəlmən xajna,
Tyyndnb xoosn zamg harna.
Øvgn dəkn gəlmən xajna,
Tyyndnb tengsin øvsn harna.
Hurvdad gəlmən ter xajxla,
Hancxn zahsn gəlmdnb torna.
Torsnb jirin zahsn biş,
Ternb altn zahsn bolna.
Kəgşn øvgnd zahsn mərgəd,
Kyynlə ədlər yg kelnə:
„Kəgşə, kəgşə xəəmnə namag
Kək tengstm xəry təv.
Əm avr, avsan av“—ginə.
Əəhəd øvgn, aln bolna.
Ter, huçn hurvn zild annla,
Tengsin zahsn yg kelsig es songsla.
Øvgn altn zahsig təvnə.
Əkərlz tyynd, iigz kelnə:

„Amuln jov, altn zahsn.
Avxşiv eglhiçn, kergo nand.
Xær, køk tengs talan
Xæmnъ tendæn durndan bæ“

Өvgn xæræd emgndæn irnæ,
Өvrmztæ aldr jovdlig kelnæ:
„Zahsta endr irx bilæv.
Zug jirin biş,—altn.
Kyn kevtæ yg kelnæ,
Køk tengsyrn xærnæv ginæ.
Əmnənnъ dolıgt ik yn өgv.
Avnav gisæn, av—giv.
Tyynæ eglhig avxdan əəvv.
Tyyg køk tengstnъ təvv.“
Hærædæd emgn, өvgig kerldnæ.
„Hærgtæ özdn, kөгşn zympl!
Altn zahsna өglh es avdg!
Adgtan idş tyynæs surxnçn,
Mana idş xamxrz odvş.“

Køk tengsyr өvgn irnæ,
Kөөgtæd tengs nəəxlisig yznæ.
Zaxdnъ iræd altn zahsig duudna
Zahsn tyynyr usçz iræd, surna:
„Xæmnъ kөгşæ, jun kergtæ?“
Xæryhinъ өvgn mөrgæd kelnæ:
„Aldr zahsn, avr xæmnъ!
Azdlad, emgm namag kerldnæ
Amrl өgxş, kөгşn nand.
Mel şin idş tyynd kerglgdnæ,
Mana idş xamxrz odv.“
Altn zahsn xæry өgnæ:
Amuln xær biçæ zov
Tand şin idş uçrx.“

Əvgn xərəd emgndən irnə,
Əmnñb şin idş bəənə.
Halzurz emgn ulm uurlna:
„Hərgtə əzdn, kəgşn zympl!
Hancxn idş avdg, dosk!
Idşcn ikl kərgtə jumb?
Zahsnurn xəry od, hərg!
Zalıvrz mərgəd ger sur.“

Kək tengsyv əvgn irnə,
(Kəlvrəd, kək tengs budñhrna).
Zaxdnə irəd altn zahsig duudna
Zahsn tyynyr uscz irəd, surna:
„Xəəmnñb kəgşə jun kərgtə?“
Xəryhinə əvgn, mərgəd kelnə:
„Aldr zahsn, avr xəəmnñb.
Azdlad, ulm emgm uurlna,
Amr əgxş, kəgşn nand.
Amta baavha ger surna.“
Altn zahsn xəry əgnə:
„Amulñ xər, biçə zov,
Bolg: ger tand uçrx.“

Əvgn hazr geryrn irnə,
Əmnk hazr gerəsñb orm uga
Cahan çolun turvata
Cəəsn sarul ger,
Xarha xaşatahan dyngənə.
Emgn terzinñb əmn suuna,
Əvgən amndan baktmarn kerldnə:
„Hərgtə əzdn, kəgşn zympl!
Hancxn ger avsn, dosk!
Zahsnurn xəry od, hərg.
Zalıvrz mərgəd, tyyndən kel:.

Zajanь xar jasta gergn bolxšiv
Zəəsñ ah bolnav ginə—giz kel.“

Kək tengsyr øvgn irnə.
(Kək tengs yyməd bəənə)
Zaxdnь irəd altn zahsig duudna
Zahsn tyynyr uscz irəd, surna:
„Xəəmnь kəgşə, jun kergtə“?
Xəryhinь øvgn mərgəd kelnə:
„Aldr zahsn, avr xəəmnь.
Azdlz emgn urdkasn hərglnə,
Amrl øgxş, kəgşn nand.
Zajani xar jasta gergn bolxšiv,
Zəəsñ ah bolnav giz kelnə.“
Altn zahsn xəry øgnə:
„Amulñ xər, biçə zov.“

Øvgn xərəd, emgndən irnə,
Əndr bəəşñ əmnнь dyngənə.
Eldv yntə cuv ymssn,
Emgn kirlcə deer zogszana.
Kyndtə tolhadnь parç toorcg,
Kyzyndnь səəxn suvsd dyyzlətə
Usvksn altn bilcg hartnь,
Ulan satja hosn kəldnь.
Ergəd əmnнь muxlasnь gyyldnə,
Emgn tednig cokad, ysnəsнь ymtənə,
Evrənnь emgndən øvgn kelnə:
„Xəərtə ah, tingr anxrzant!
Xəəmnь, oda sedklçn төvknv.“
Mən əmnəsнь emgn xəəkrnə,
Mərnə konyşnd kədlxd ilgənə.

Dola xonna, daruknь bolna.
Davz emgn, ulm hərglnə.
Dəkəd øvgig zahsnur ilgənə.

„Zahsndan odad, mǝrgǝd kel:
 Zǝasn ah bolz bǝaxşiv,
 Ǭnr xatn bolnav—giz kel.“
 Ǭvgn ǝn namçlad kelnǝ:
 „Ǭǝhz, elknçn kǝǝzǝx baavhavçi?
 Bytnǝr alxz, yg kelz çadxşç,
 Bykl xaana ornd naadn bolxç.“
 Xǝǝkrǝd emgn, urdkasn uurlna
 Xalxarnǝ zaluhan taşçkad kelnǝ
 „Noxadǝ, hǝrgtǝ muzg manla marhxmbç?
 Nanla, zǝasn ahla çi çadxmbç?
 Evin ygǝr tengst od gizǝnǝv,
 Es jovxlaçn kyçǝr kyrgylxv.“

Kǝǝrk, ǝvgn tengs orna,
 (Kǝk tengs xarlz xutxçna)
 Zaxdnǝ irǝd altn zahşig duudna
 Zahsn tyynyr usçz irǝd surna:
 Xǝǝmnǝ kǝğşǝ, jun kergtǝ?“
 Xǝryhinǝ ǝvgn mǝrgǝd kelnǝ:
 „Aldr zahsn, avr xǝǝmnǝ!
 Aanan emgn adrad bǝǝnǝ.
 Ǭmnk kevǝrn zǝasn ah bolxşiv,
 Ǭnr xatn bolnav ginǝ.“
 Altn zahsn xǝry ǝgnǝ:
 „Amuln xǝr, biçǝ zov.
 Ǭǝldx! emgnçn xatn bolx.“

Emgnyrn ǝvgn xǝrz irnǝ
 Eldv oln bǝǝşngyd ǝmnǝ dyngǝnǝ,
 En bǝǝşngd evrǝnnǝ emgǝn yznǝ.
 Zerglsn şirǝd xatn bolad suuna,
 Zǝasn, nojdud sǝngçnǝ bolcxana.
 Şiltǝ, sǝn har und zooglǝn,

Şikrtə balta ardasn̄ idnə.
 Əynə əörn̄ syrtə xarul bəənə,
 Em deerən syks daladsn̄ bəəcxə
 En xamgig yzn̄, əvgn̄ əəhəd
 Emgnə kəld mərgəd kiisnə:
 „Xəərtə, syrtə xatn̄ tingr̄ anxrzant!
 Xəəmn̄ oda sedkl̄n̄ təkkn̄“—ginə.
 Əvgn̄ tal emgn̄ xələsn̄ uga,
 Əərəs̄n̄, nydnd̄n̄ yzylgo kəətxə giv.
 Gyyldz nojn̄ zəəsngyd̄ ircxəv,
 Gizgərn̄ tylkz̄ əvgiḡ harhcxav.
 Xurdz̄ yydnd̄ xarul̄n̄ ircxəv,
 Xurc̄ sykər̄ tolhahin̄ çav̄n̄ aldcxav.
 Kymn̄ əmt̄n̄ əvgiḡ naadlcxav.
 „Kəgşn̄ adsx̄, çamaḡ tiigx̄ kergtə,
 Kəgşn̄ adsx̄ xəənən̄ uxata bol,
 Kyynə can deer̄ biçə su!“

Dola xonna, darukn̄ bolna,
 Davz̄ emgn̄, ulm̄ hərglnə:
 Oln̄ el̄n̄rən̄ zaludan̄ ilgənə,
 Olad̄ tedn̄, əvgiḡ av̄c̄ irnə.
 Əvgndən̄ emgn̄ kelnə:
 „Əlzətə zahsndan̄ mərgəd̄ kel:
 Ənr̄ xatn̄ bolz̄ bəəxşiv,
 Dangdan̄ tengsin̄ ezn̄ bolnav,
 Dalā tengst̄ oç̄ bəənəv.
 Endm̄ irz̄ altn̄ zahsn̄ cergl̄z̄,
 Elç̄, zarcm̄ boltxa—giz̄ kel.“

Əvgn̄ burū gixdən̄ əəv,
 Əmnəs̄n̄ amn̄ yḡ es̄ kelv.
 Ter̄ kək̄ tengs̄ orad̄ harv,
 Tengs̄ deer̄ xarlsn̄ halv̄ yzv.
 Uurtā dol̄bgad̄ kəəs̄ caxrv,

Uutʁad, ergz orhçad donhdv.
 Zaxdnʁ irəd altn zahsig duudna,
 Zahsn tyynyr usçz irəd, surna:
 „Xəəmnʁ kəgşə, jun kergtə?“
 Xəryhinʁ əvgn, mərgəd kelnə:
 „Aldr zahsn, avr xəəmnʁ!
 Avrlt uga baavhag, jahdv oda?
 Ənr xatn bolz oda bəəxşiv,
 Dandan tengsin ezn bolnav,
 Dala tengst oç bəənəv.
 Endnʁ çı, altn zahsn cerglʁ
 Elç zarcm boltxa giz kelnə.“
 Zahsn tərɣc yg es kelv,
 Zug syylərn us şavdv,
 Gyn teŋgsyr usçz odv.
 Tengsin ɵər kesgtən xəryhinʁ kyləv,
 Tesz kyləz jadad, emgnyrn xərv.
 Xələn gixnʁ: ɵmnʁnʁ hazr gernʁ,
 Uydn xoorndan emgnʁ suuna,
 Yynə ɵmnʁnʁ xamxrxa idşnʁ kevtə.

**Əngrsn xan kyyknə
boln ər dolan
baatrin tusk tuulb**

Xatnlahan mendlz orkad
Xan mərլəd harna.
Tegəd xatn tyyg
Terzdən suuhad kylənə.
Kysl kez hancarn,
Kylənə-kylənə, xatn.
Ərynəs asxn kyrtl
Əndin gejyrz süuna.
Ər cəəsnəs ekləd
Əlvrsn asxn boltl
Gerdz keergşən xələlhd
Gemnz nydnə əvdnə.
Yzgdxş enkr inbgnb
Yzgdxnb, zug en:
Şuurhn halvlz şuurna,
Şugşn uulbz gyynə.
Casnd teg dargdna
Cahaz, hazr odna.
Jisn sar bolna
Jirinə xatn keerəs
Xojr nydən avxş
Xooran amrç suuxş.

Sar, ɵdrnɵ bolad,
Saata xatn tɵrnɵ.
Tegəd en xatnd
Tengr kyyk zajana.
Ədrin kysl bolsn,
Əndin zyydnd orsn,
Udan cagt kyləlhsn
Ugta ez n xan
Uuzm xolas, ɵrlə
Ug syyd nɵ irlə.
Xatn tynşz sanaldad
Xan tal xələnə.
Eldv ik bajrig
Es daaz jadam,
Yntə en xatn
Ydin aldnd ɵngrnɵ.

Tavta xan kesgtən
Taçal kez hundv.
Tegəd oda jaaxv?
Ter bas kilnctə.
Xoosn zyydn kevər
Xocrz zil ɵngrv.
Onçta xan tegəd
Ondan xat ɵrgəlv.
Jirdən josn xatn,
Jilhən səəxnɵ ynn.
Urhcnɵ ke ɵndr
Uurg cahan zystə.
Uxaharn çign tegş.
Zygər deegyr, erkmsg
Zyycsn evrə taalta.
Zyrk merm xoçç.
Enkr elg-sadnɵ

En kyykən daxulz,
Neg nyr yzdgig
Nerlkz, zəəlhz əgv.
En nyr yzdgin
Erdmnb—yg kelnə.
Tegəd ynynlərn xojurn
Ter xatn taarna.
Sergəd, sə zannad,
Səəxrz, xatn şoglad,
Sedn kecər zogsad,
Nyr yzdgən taalz,
Nyircz tyynəs surna:
„Enkr nyr yzdgim! kellç,
Erk biş ynər medlç.
En delkəd cuharasnb bi
Enkr, kərkkn cahan esj?“
Xəərtə nyr yzdgnb
Xərydnb tegəd kelnə:
„Xəəmnə çiç, zytkən uga.
Egl xatn çi cuharasnb
Enkrç, kərkknç, cahanç“
En xatn tegəd
Elkən avç hoçkndg
Eem-dalan xolbkdg,
Nydən irməd naaddmn,
Nyr yzdgən taalz
Altn bilcgərn indstəd
Amrsn səəxn bəədmn.
Əmnə kecəldz zogsad,
Ənr bajrta xələdmn.

Bolv, ter xoornd,
Baaxn xan kyykn
Yrvəd urha bəəz,

Əsə, əsə jovz
Ənrdəd cecgləd odv.
Solnhtrsn cahan çirətə,
Sonьn xar kəmsgtə,
Səəxn, uxata kyykn.
Xan kəvyn Jelisej
Xaньcsн kyrgнь bolv.
Xudнь giiclz irv,
Xan ygən əgv.
Dala jaarm hardg
Dolan nertə balhs,
Dəkəd deernь bas,
Zun dəçn bəəşn
Zəəlhx bolv, kyykndən.

Kyyk yrx nəərt
Kyndtə xatn beldz
Keehə xuvcan ymsv.
Nyr yzdginnь əmn
Nəəxlz bijən gerdv.
En nyr yzdgəsn
Egl xatn surna:
„Ərk biş cuharasнь bi
Ənkr, kərkkn cahan esj?“
Xəərtə nyr yzdgнь,
Xərydнь tegəd kelnə:
„Xəəmnь çiç, zytgən uga.
Egl xan kyykn, zygər
Ənkr, kərkkn, cahan cuharahas.“
Xatn hərədəd odv,
Xəəkrz haran ərgv.
Dajlz, nyr yzdgig
Daavrta kevər cəkv.
Dakn tyynə deerəsнь
Davxrgarn uurlz devsv.

Xatn kerldz kelv:
 „Xələ, kişgo şil!
 Xordxaxar nama sedz,
 Xudl kelz bəəxinь.
 Hərgtə şivgçnig surhsv,
 Hartnь ersinь atxulsv.
 Əsəd, səəxrəd jovdginь
 Əəndnь orulz medylsv.
 Tyynə cahanig əvrm
 Təryc jumn uga.
 Eknь saata cagtan,
 Engdən cəəsn casig
 Ergylz xələhəd suula.
 Tegəd oda kellçn,
 Temdgtə juuharn nanas,
 Ter səəxn bolx?
 Nam cuharas səəxnim
 Nama zovalgo kelxnçn.
 Mana alvtig kevtнь erglç,
 Mən delkəd çign odlç.
 Mini dyngə səəxn kyn
 Mel təryc uga bolx.
 Xəəmnь tiim esj?“.
 Xəərtə nyr yzdgнь
 Xərydnь tegəd kelnə:
 „Egl xan kyykn, zygər
 Enkr, kərkkn, cahan cuharas.“
 Kedg arh uga
 Kəcy kəvər xordz,
 Xar sana zyyz,
 Xatn dotran bylv.
 Zaldg nyr yzdgən
 Zasad, bulnd xajçkad,
 Zarc Çernavkan avxulv.

Uydç, zarc kyykndən
 Uly xatuhar zakv.
 Xan kyykig kətləd
 Xarñhu modnd kyrgəd,
 Har, kəlinь kyləd,
 Halzu, əln çond
 Xavta meñ bolhz,
 Xarha modn dor
 Xajçkad ir—ginə.
 Azdlsn andn baavhala
 Alms tesz çadxij?
 Arh uga bolv,
 Am es anhav.
 Xan kyykig, Çernavk
 Xazudan kətləz avad,
 Xarana hazr orad
 Xarñhu modnd irv.
 Tegəd xan kyykn
 Ter jovdlig medv.
 Əmən hartl əəhəd
 Əəmz ter kelv:
 „Jahla xalg, xəəmnь
 Jamr gem harhlav?
 Kyykn çi namag
 Kyçrdəz biçə enlyl.
 Nasn-zirhl xojrim
 Nand xəəmnь, avr!
 Xatn bolsn cagtan
 Xəərləz çama açlnav.“
 Eñkr bolad, ternь
 En xan kyykig
 Enlylz all uga,
 Har, kəlinь kyllgo
 Hancarhinь təvəd, kelnə:
 „Sanahan biçə zov,

Səksn burxnçn ərşəx.^ə
Tegəd kyyknə bijnə
Ter caginnə darunə
Xərəd kyrəd irxlənə,
Xatn surna: „nə,
Xan kyykn jahv?“
Xəryhinə kyykn kelnə:
„Xarnhu modn dotr
Xaralz hancarn yldv.
Harnə batar kylgdv,
Halzu, dogşn angin
Uurta xumsnd atxgdxmn.
Udan ter zovlgo,
Yzzəx enllhən medlgo
Yklnə amrar bolxmn.“

Xaana kyykn geedrsər
Xamg hazr dyyrz,
Eldv zəng harv.
Ezn xan kyykndən
Enrz xəəmnə zovv.
Xan kəvyn Jelisej
Xaalhd mərlix bolad,
Xəərtə burxndan mərgəd,
Xəəhəd mordad harv.
Kecy səəxn inьginnə,
Kelsn kyyknənnə ardas
Kedz hazr tögəlnə.

Bolv, baaxn nasta
Bolvsn, gizgtə kyykn,
Ə-şuhu modn dotr
Ər cəətl təərəd,
Ajudan jova jovz
Aldr bəəşnd irnə.
Əmnəsənə noxa xuna,

Өөрдз ирэд шарвадна.
 Хан кyyкн үрвэд
 Хаşаднь орз ирнэ.
 Хожр талан çиннхнь,
 Хотн дотр тагçг.
 Noxa шарвадз дахна,
 Nomhrz кyyкн dysэд,
 Devşz ora jovz
 Devsn deer harna.
 Uydnd бөөсн төөлгиг
 Yks tatad orkxlanь
 En yydnə bijнь.
 Evrən ajurxn sekgdnə.
 Хан кyyкн tegэд
 Хөөртə бөөşнд орна.
 Ulv, kevs ergylndən,
 Udn stol dundнь,
 Deernь kevtdg orta
 Denkhr beş бөөнə.
 En ger doтр
 Eldv səəxn zantə
 Хөөртə uls бөөxиг
 Хан кyyкн medнə.
 Edn, xan кyykиг
 Eməlhз tyrəş uga.
 Kyndтə gert zygər
 Kyn төryc yzgdхş.
 Хөөртə ger dotrahur
 Хан кyyкн ergнə,
 Hamz dotrkinь cevrlнə.
 Burxndнь zul өrgнə.
 Beşинь tylz xalulna.
 Ajurxn orn deer
 Amrad, bajsad kevtнə.

Ydin xot өөрднө,
 Uydnd мөрд хэргнө.
 Xaradan zivr saxlta
 Xar, ulanь jilhrsn
 Өnr dolan baatr
 Orad kyrəd .irnə.
 Өmtin axnь kelnə:
 „Өvrtə səəxn yzmzv!
 Kevtnь jasz, cevr.
 Kemb, neg kyn
 Bəəşngig axulz orkad
 Bəədlнь kyləzəsn өngtə.
 Ken kymbəç? naar
 Kyyndz ynər nəəzldij.
 Kemr өvgn bolxla,
 Kezədçn өvkmdn bol.
 Baaxn көvyn bolxla,
 Baatr dyymdn bol.
 Kөгşn emgn bolxla,
 Kyndtə eezmdn bol.
 Onçta kyykn bolxla,
 Otxn dyymdn bol.“

Enkr xan kyykn
 Ednig tosz harna.
 Өmnнь irz zogsad,
 Өkəz mөrgəd mendlnə.
 Es yrsn bolvçn,
 Evrən güçlз irsnd
 Biçə cuxldtn—giz
 Bijнь eməz kelnə.
 Amn ygərnь şinzləd,
 Akçmin zuur edn
 Xan kyykinь mednə.
 Xanz edn bajrlad

Bulnd avç suulhad,
Berg øgç toona.
Møngn tævyr deerəs
Møn sønginʹ kyrgnə.
Ulan undig kyykn
Uuz bæxm̃n uga.
Børgig amndan avad,
Baaxnar xamxlad idnə.
Xan kyykn bosad,
Xaalhdan cucrsan medyl̃nə.
Xan kyykig edn
Deerk sæxn ørəd
Daxulad avç odna.
Haran şanal̃dz nøørslə̃nʹ
Hancarhinʹ yldəz harc̃xana.

Tors yzgdəd ødr̃myd
Tonʹ aldrz øngr̃v.
Baaxn xan kyykn
Byty modnd bæhə.
Dolan baatrind uud̃xş,
Dotran gerən sanxş.
Øryn ørlə bulaldad,
Ønr dolan baatr
Sæxn ygən kyyndəd,
Sergxər harad jovna.
Bor nuhs xarṽxar,
Baatr haran xañhaxar,
Xaalhar jovsn soroçiñig
Xahad kylgəs̃nʹ xahcaxar,
Es gixlə, edn
Eem̃nʹ ørg̃n mañhdin
Egl tolhahinʹ taslxar,
Tas, es tiigxlə
Tavn uulin serkşig

Modn dotras yrgəz
Mərər kəəxər hardmn.
Xan kyykn hancarn
Xəərtə bəəşnd ylddmn.
Gerin̄ axulz cəvrləd
Gesnə tezəlin̄ belddmn.
Ednə əmnəs kyykn
Ers yg kelxş.
Edn çign tyynd
Ekix jovdl yzylxş.
Ter metər ədrmyd
Ton̄ aldrz əngrnə.

Səəxn kyyknd baatrmud
Sedklən cuhar əgəxəv.
Ərlə neg dəkz
Ənr baatrmud dolaluln
Ərədn̄ orz ircxəv.
Ax baatr̄n̄ kelnə:
„Amuln kyykn medzənç
Egl mand cuharadmdn
Enkr dy kyyknç.
Cuhar bīdn dolan,
Cuharn çama enkrlnə.
Bījdən çama ərgəlxdən
Bīdn cuhar durtavdn.
Bol̄v, tiigz bolşgo,
Bujn bolg xəəmn̄
Bijçn jahad bolvçn,
Mana zarh xahl,
Manig evcəz taarul.
Dundasmdn negin̄ sunh,
Durta gergn̄ bol.
Negərn̄ zaluhan kehəd,
Naadksinn̄ dyn̄ bol.

Tolhahan jahad zælvç?
Tas uga bolnu?
Manig holz bæñç?
Møn sedkllə xarhxşij?“
Xan kyykn kelnə:
„Xatu zœrmg baatrmud,
Xærtə harlcsn axnrm.
Xərnъ, xudl kelzəxlə,
Ormasn biçə kœndrsv,
Oln burxdt cokulsv.
Jahtxa ginət namag,
Jaaxv enkr axnrm?
Kyklm kycz urhsn
Kyn kelsn kyykmъ.
Nand taanr cuhar
Negn kyrtlən ædt.
Cuhar zœrgtət, uxatat,
Cuharadtn ynn sedkləsñ
Zyrkən øgç durlnav.
Zygər ondan kyynd
Mœnkin dœrvn cagt
Møn cogcan øgçkløv.
Xərnъ cuharahas enkrm
Xan kœvyn Jelisej.“

Edn tagçg zogscxana,
Evrə gizgən maazcxana.
Axnъ tegəd kelnə:
„Amn yg sursnd
Amrsta kilnc uga.
Bujn bolg xəəmnъ,
Buruhimdn təvz øg.
Tiim uçrta bolxla,
Tyynə tuskar kezədçn
Tœryc am anhaxşiv.“

Tegəd kyykn ajurxnar,
Tednd xəryhin kelnə:
„Uurlz bəəxşiv taanrt,
Uçrm tiim bolzana.
Bolşgo gisndən bas
Buruta bişiv, xəəmsm.“
Kyrgn bolxar irsn
Kyndtə dolan baatr
Əmnnə kyyknə irəd
Əkəz cuhar mərgçkəd,
Ajurxn harad odcxana.
Ardnə, tyynə xəən
Aanan əmnk kevərn
Amrsn səəxn zirhnə.

Endnə, ter dotr
Erlg kişgo xatn,
Xan kyykig sançkad,
Xordz tyynd uurlad,
Jirin nyr yzdgtn
Jennəd kesg bolçkad,
Ug syyldnə sançkad,
Uuran martad əmnnə
Urđk kevərn keerəd,
Maasxlzz inəmskləd kelnə:
„Mend nyr yzdgml kellç.
Erk biş ynər medlç.
En delkəd cuharasnə vi
Enkr, kərkkn, cahan esj?“
Xəərtə nyr yzdgñ
Xərydnə tegəd kelnə:
„Xəəmnnə səəxnçn ynn,
Zytgən uga mən.
Zygər, nern ugahar
Ə-şuhu modn dotr,

Ənr dolan baatrind,
Egl çamas səəxn
Enkr kyykn bəənə.“
Xatn Çernavkd uurlna,
Xaraz tyyg kerldnə:
„Jahz çi medmglyvç!
Jun gidg jumar
Jahad nama meklvç?“
Ternb gemən mednə,
Tiim, iim ginə:
Erlg kişgo xatn
En kyykig əəlhənə.
Es gixlə tyyg,
Evrə bijnb alx—
Es gixlə ter,
Egl kyykig alx—
Eldv xatu zakag
Erlg xatn daalhna.

Xan kyykn hancarn
Xəərtə axnran kylənə.
Terzinnb əmn suuhad
Ter ucs eernə
Haza, gentkn noxa
Halzurz dogşnar xucna.
Tegəd xan kyykn
Terzərn əndəz xələnə.
Huulb huusn monaşk
Hudiz aaşsinb yznə.
Xucsn noxala xərlədəd
Xotn xaşad orna.
Tegəd xan kyykn
Terzərn xəəkrz kelnə:
„Emgn nevçk kylglztn,
Evrən noxahan xərnəv.

Ədməg, xot zyytə
 Əglh bas kyrgnəv.“
 Huulь huusn monaşk
 Hunşsn duuhan kelnə:
 „Jahlav xəmnə kyukn
 Jahsn dogşn noxav,
 Taslad idçkn giv,
 Tas aln aldv.
 Xələhiç hanьrz bəəxinь,
 Xəmnə hariç naaran.“
 Hartan ədməg avsn
 Harxar xan kyukn,
 Kirlc deerəs buulhnla,
 Kiisz əmnə noxa,
 Kəlvrn jovz xucad,
 Kəllənə oraldz eernə.
 En noxa kyukig
 Emgn tal təvxş.
 Enkr xan kyuknyr
 Emgn ərəl əərdxlə,
 Zuhaçnə noxan gydəd,
 Zerlg angas davna.
 „Kemzənə, jahsn bolxv?
 Kevtrnə tatu kevtə“
 Xan kyukn tiigz
 Xavşsn noxag kelçkəd,
 Xar ədməgig emgnyr
 Xajz əgəd kelnə:
 „Xavlz av“—ginə.
 En ədməgig xavlad,
 Emgn avçkad kelnə:
 „Buj edl xəmnə,
 Burxn çamd ərşətxə.
 Xərydnə əggçm en,

Xəəmnə, xavlz av"
 Xan kyykn tal
 Xarta monaşkin haras,
 Əngnə jilhrz bolsn
 Əkər biçkn kectə,
 Altn səəxn gerltə,
 Aləmn nisz jovna.
 Bovglzz noxa hənnəd,
 Bosn işkləd şyyrnə.
 Bolv xan kyykn,
 Xojr hararn şyyrəd
 Xavlad avad orkna.
 „Uudəvran harhad xəəmnə
 Ulan aləmn id.
 Əglhdən buj edl,
 Ənr, vajrta və.“
 Tiigz monaşk keln,
 Tolhahan gekz mərgəd,
 Tas gəldrz odna.
 Kyykn noxahan daxulsn
 Kirlcər davşad harna.
 Xan kyyknlə noxa
 Xəmdan daxldn jovz,
 Əngtə çirəhinə ergylz
 Əəlsn əngtəhər xələnə.
 Həşudz zovad noxa,
 Hənərz uuləmn xucna.
 Kəlxəd noxan zyrknə
 Kymnə metər şarkna.
 Kəlxəd „Xaj!“—giz
 Kəlxər tər sednə.
 Kyykn tyyg enkrlnə,
 Kyzyhinə hararn ilnə.
 „Jun bolv çamla?

Jahvç xəəmnb? Kevt!“
En ygən kelçkəd,
Evrən ərədən orad,
Uydən ajurxn xaaçkad,
Terzinnb ɵmn suuhad
Ter ucsan eernə.
Tegəd ezdən kylənə,
Təvlgo alɔman xələnə.
Ter alɔmn nb səəxn,
Tavlz bolsn, əmtəxn.
Arçz toşilhsn cəvr,
Altrz, ulaz solnhtnna.
Badm cecgin ynrtə,
Bald bolsn dyrtə.
Halvr zandn bolz
Hazanb jasnb yzgdnə.
Ydin xot kyrtl,
Uyg kyləxər sedlə.
Ter alɔmnd zilvtəd,
Tesz jadad avv.
Urlɔkn ɵkər amndan
Ulan alɔmig ɵərdxv.
Ajurxn nevçkig xazad,
Adhn zalɔgad orkv.
Gentkn, kɵər k xəəmnb
Gekz dɔran nəəxlv.
Cadmdz kinb xaagdɔv,
Kahan harnb soldav.
Ulan temsig unhav,
Uugdz nydn nb şirgv.
Xan kyykn tegəd,
Xamg burxdin ɵmn,
Tansg ɔrn deer
Tolhahan nuhlz unv.

Tagçg, dun ugahar
Tasrv, əmn-şirnə...

Ter cagla baatrmud
Tonulas olzta bolsn,
Xaalhdan tedn şuugsn
Xərəd gerədən harna.
Əmnəsni noxanə irnə,
Əəln uuləz xucnə.
Xəry noxa gyynə,
Xaalhç bolz daxulna.
„Harcnə sən biş,
Haşuta jovdl yzylz
Ykl bolsn“ gildn
Yks dovtlad harna.
Gert orz irn
Gentkn edn syrdnə.
Xurdlz noxa irn,
Xucn jovz zuunbrad
Kevtsn albmig şyyrəd,
Kələrn xavçz avad,
Neg ymkəd zaləgna,
Nəxa ykəd odna.
Xərnə ter albm
Xornd bolsn bəəz.
Əngrsn xan kyyknə
Əmnə baatrudⁱⁿ gejjyrnə.
Tolhahan cuhar əkəlhəd,
Tagçg zogsz bəəhəd,
Əryn nom umşad,
Əəldxl durdz irəd,
Ərgz dorasnə avad,
Ənglz xuvcinə ymskəd,
Xəərcglz orşaxar sedçkəd,
Xəry tatad bəənə.

Əmtəxn nəərt saatulgdad
Ə ugahar, tagçg kevtə.
Əmsxxş gixəs biş,
Əmd kyyinlə ədl.
Baatrmud hurvn xongt
Bosx, serxinь kyləv.
Bolsn uga, es serv.
Zalьvrz nom bujinь kehəd,
Zandn şil jarşgt təvəd,
Xan kyyknə yntə cogcig
Xəərtə baatrmud ərğəd harna.
Səənb ərəlin cagla,
Səmr xoosn uuld
Zurhan bat baxnas
Zuurdin cogc təvsn
Caklsn zandn şil jarşgig
Cə cevər tatz dyyzlnə.
Ter ykərig ergylz
Təmr xaşa kenə.
Haran namçlz cuhar
Hazr elkdz mərgnə.
Amuln zirhlinь sanz
Ax baatrnb kelnə:
„Nəərs, xəəmnb ykərdən
Nasnçn axr bolv.
Əşətnə tav xanəhaz
Ənr səəxn cogcçn
Hazr deer untrv,
Haşuta hundl bolv.
Buj yyldsn symsiçn
Burxn jivəz ərşəx.
Mandan enkr biləç,
Mana sedkləs harşgoç.
En orçln deer

Enkrlsn kenlə çign,
Es, xəəmn̄, uçrlcvç.
Halbhr zandn cogcan
Haşuta enlhnd dərəcəz,
Hancxn jarşgt kyrtvç.“

En ødrin bijd̄n̄,
Erlg kişgo xatn,
Bajrta zəng kyləhəd,
Bəəz, suuz jadad,
Tagçgar nyr yzdgən
Tatz bijədən avad,
Kyyndəd suudg in̄gəsn
Kyssən ter surna:
„En delkəd cuharahas̄n̄ bi
Enkr, kərkk̄n, cahan esj?“
Xəərtə nyr yzdḡn̄
Xərydn̄ tegəd kelnə:
„Xəəmn̄ çiç, zytgən uga.
Egl xatn çi cuharahas
Enkrç, kərkk̄nç, cahanç.“

En cagin ergnd
Enkr kylgən kəlglsn,
Kelsn kyykən xəəz,
Kevtn̄ delkə tögəlz,
Xan kəvyn Jelisej
Xaralz dovtlz jovata.
Uga jum̄n̄, uga.
Uul̄z ter hundna.
Kenəs ter survçn,
Kyn toryc medxş.
Zərm̄n̄ naadlz inənə,
Zərm̄n̄ buru xandna.
En, ug syyl̄dn̄

Enkr narnd irnə.
„Onçta mana narn,
On zilin erged
Orçln tögəlz jovnaç.
Dogşn kiitn yvlig
Dulan xavrla ханьсанаç.
Doran bæəsn manig
Deerəs cuharhiny yznəç.
Neg jum surnav,
Nand kelz əgxəsn
Çi aldr narn
Çidlən tegəd nəəxiç?
Xama bolvçn delkəd:
Xan kyyk yzvç?
Ter geedrz odla,
Tyynə kyrgny biv.“
Enkr narn tegəd
Enynd xəryhiny əgnə:
„Хəəmnь, səəxn inьgm,
Xan kyyk yzsn ugav,
Əld jovxiny medxşiv,
Əmd uga kevtə.
Bolxla neg tyynləçn
Bas mini alb
Təgrg cahan sar
Tosz xarhsn bolx.
Tiigsn es bolxla,
Tyynə mərinь yzsn.“

Xarnhu səөг Jelisej
Xaralta taçalar kylənə.
En sarig harlhnla
Erlh kysz kəənə.
„Sar, sar kylə,
Səəxn inьg mini,

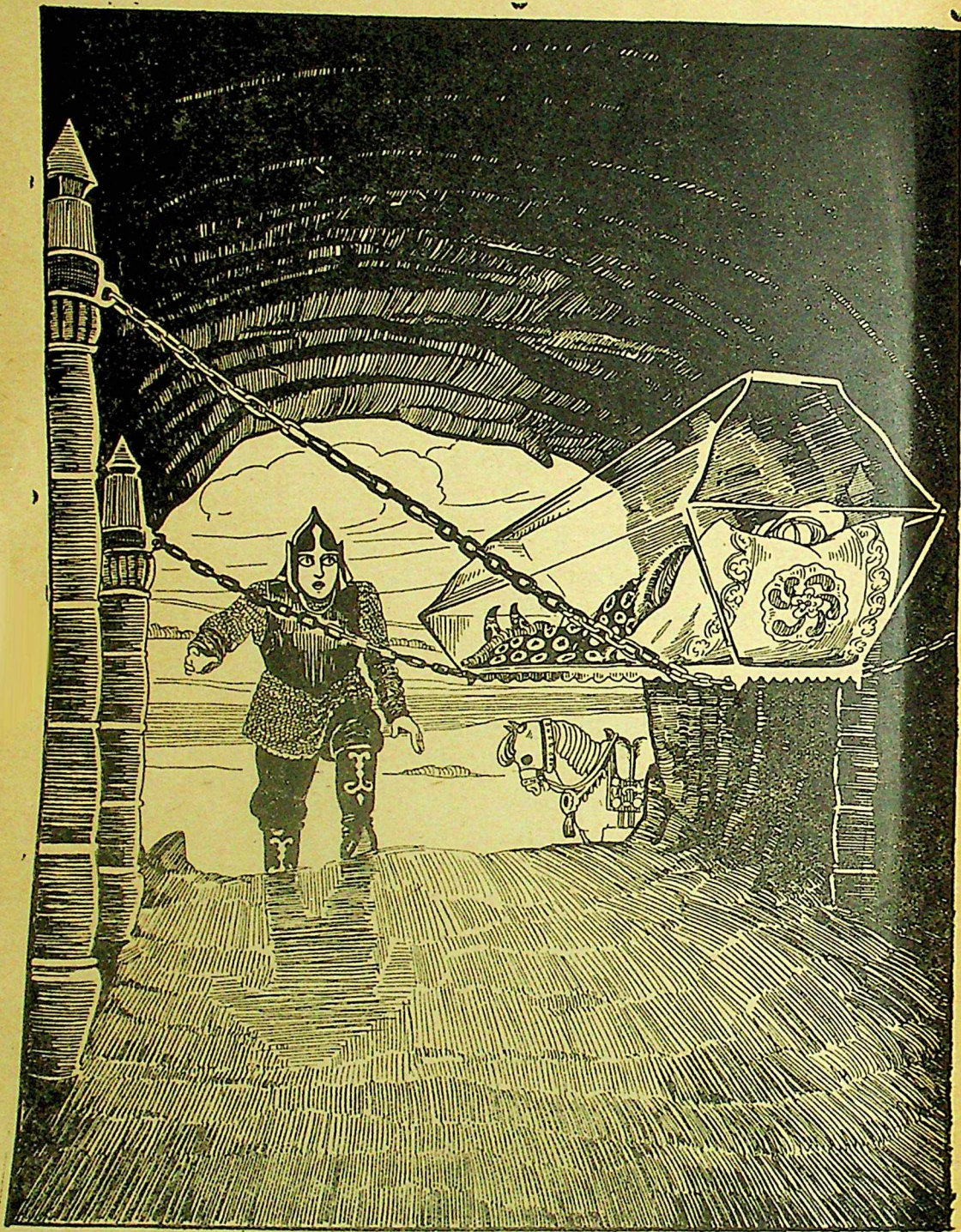
Aldr ik kyçtəç
 Altrsn səəxn çirətəç
 Xarnhu sə bosnaç,
 Xarvz ergndkən xələnəç.
 Təgrg səəxn çirətəç,
 Təvşyn xurc nydtəç.
 Onçta çama həəxz,
 Oln oddud xələldnə.
 Neg jum surnav,
 Nand kelz əgxəsn,
 Çi aldr sar
 Çidlən tegəd nөөxijç?
 Xama bolvçn, delkəd
 Xan kyyk yzvç?
 Ter geedrız odla,
 Tyynə kərgnъ biv.“
 Sanamr sar tegəd,
 Saamdan xəryhinъ əgnə:
 „Dy kəvyn, xəəmnъ
 Dymbr ter kyykiçn
 Xamaçn yzsn ugav.
 Xaruld harç zogslarn,
 Tusln evrə selgəndən,
 Tegəd irz zogsdv.
 Xan kyyknçn, bəədlnъ
 Xaruld namag ugad,
 Genərtə cagin akçmd
 Geedrız odsn bolx.—
 „Xaralta hundlv“—giz
 Xan kəvyn kelnə.—
 „Tyrd gilç, zogsça.
 Teegin salьkn medx,
 Ter çamd tuslx.

Xərnə tyynyr jov,
Xəəmnə biçə zov.“

Xəry xərl uga,
Xəəkrəd Jelisej harna.
Sana avçkad ter
Salbknđ duudz kelnə:
„Salbkn, salbkn! Kyçtəç.
Sanamr yylic kəənəç.
Kək tengsig yymənəç,
Kədəhər durndan gyynəç.
Hancxn burxnas bişnkəsñ,
Hazr deer, əldçn
Nam jumnas əəxşç.
Neg jum surnav,
Nand kelz əgxəsñ,
Çi aldr salbkn
Çidlən tegəd nəəxijç?
Xama bolvçn, delkəd
Xan kyyk yzvç?
Ter geedrz odla,
Tyynə kyrgñ biv.“
Teegin dogşn salbkn
Tegəd xəryhinə əgnə:
„Tyrd gi, zogsça.
Tend, nomhn ursxlta
Təgrg hol vəənə.
Tyynə hacst, teltrtn
Əndr uul dyngənə.
Ənr en uulin
Omrun dornə, gyn
Oñhrxa nykn vəənə.
Ter nykn dotr,
Tag tagçg xarnhud
Zandn şil jarşg

Zaḡhn cokz nəəxlə.
Baxnsin tal dund
Bat cevər dyyzlətə.
Ter xoosn kədən
Təgəlḡ, ahu, ergnd
Tun əmtə jumna
Təryc mər yzgdxs.
En ykərin jarşgt
Enkr kyyknḡn bəənə.“

En salbkn şuukrad
Ergz caaran gyynə.
Xan kəvyn ardḡ
Xahrz, ekrz uulbna.
Xoosn kədə xələhəd
Xan kəvyn harna.
Səəxn kelsn kyykən
Saamlz, dəkn neg
Sanz xələxər sednə.
En harad jovna,
Ers uul əmnḡḡ,
Ergylḡ xoosn kədətə
Engdən delgrz yzgdḡ.
Uulin omrun dor
Ut, xarḡhu orlḡ.
Xan kəvyn adhad
Xarḡhu tyynyr gyynə.
Xaralta hundl bolz,
Xan kəvynə əmnḡḡ
Zandn şil jarşg
Zaḡhn cokz nəəxlə.
En jarşg dotr
Enkr xan kyykn,
Mənkin serş ugahar
Mən tavta nəərsz.

Enkr kelsn kyyknənnə
En ykərin jarşgig
Egl xan kəvyn
Evrə bijərn cokna.
Kyyrz jarşg xamxrna,
Kyykn gentkn əmdrnə.
Aln bolsn nydər
Ard, əmnən xələnə
Cevdən dyyznənz nəəxləd
Cogcin taalan olad
Musg sanaldad kelnə:
„Muuxa udan untsmə!“
Tegəd xan kyykn
Ter kevərn bosna.
Bajrlz xojurn xarhldna,
Bajsz, ekrz uuləldna.
Hazaran harhəxar kyykig
Har deerən ɵrgəd,
Xan kəvyn Jelisej
Xarnhuhas gerld irnə.
Xəərtə sedklən kyyndəd
Xərəd xojurn harna.
Oda tegəd endnə
Onçta zəng harna.
Xan kyykn əmd
Xanmzta bajr—giz
Xaalhdnə dyyrz tarna.

En cagla gertən,
Erlg xəət eknə
Kedg kerg uga,
Kyndtə nyr yzdgłərn
Kyr kez suuna.
Tegəd nyr yzdgəsə
Ter saakan surna:

„En delkəd cuharahasnъ bi
Enkr, kərkkn, cahan esj?“
Xəərtə nyr yzdgñ
Xərydnъ tegəd kelnə:
„Xəəmnъ çič, zytgən uga,
Egl xan kyykn zygər
Enkr, kərkkn, cahan cuharas.“
Erlg xatn bosna,
Ekiz, xahrz uurlna.
Xəərtə nyr yzdgərn
Xatu pol cokad
Xamxlz, yylz xajad,
Arh uga bolad
Adhn gyyz harna.
Xahrsn uuran bərz
Xan kyykig tosna.
En irəd xarhçkad,
Eldv ikər hundna.
Tesz çadşgo bolad
Ter xatn öngrnə.
Öngrsn xatig orşan,
Önr bajr kez,
Xanmzta kevər nəərlz,
Xan kyykn mordna.
Enkr kelsn kyykən
Egl Jelisej örgəlnə.
En delkəd yydəd
Eklz delgrsnəs naaran
Kymn yzəd uga
Kyçtə nər bolv.
Bi ter nəərt suulav,
Biilz, duulz nər harhlav.
Bal, piiv cadtlan uulav,
Baaxnar zug saxlan norhlav.

Altn petuxin*) tusk tuulb

Neg ɔrgn alvtd,
Nernb tuursn ornd,
Dadon xan bəəz,
Davu aldr sanz.
Bah nastahasn avn .
Bazg azdarn tuurna.
Xoşa bəəx ulstan
Xordx ajul yzylnə.
Ergndkən bijəsn syrdəz,
En xan ɔsnə.
Bolv kəgşrx nasndan,
Bolmar dəəlldsn saamdan,
Ajulta dəənə yyldevrəs
Amrz təvknxər sedəd,
Tavan olz bəəxər
Taal bijdən bərnə.
Yyndnb kəgşn xaag,
Yyltə xoşan dəəsd
Amr ɔgl uga,
Avrltan ugahar dəəsrəv.
Ezlz bəəx alvtan,

*) Takan azrh giz çign kelnə, zygər en tuulbd petux giz biçgdv. Uçr jungad gixlə „altn takan azrh“ giz orçulxla — azrhnb altn, takanb altn bolz bəəxnb med-gdxş. Dəkəd nam „takan azrh“ gisn tusln çik biş. Zərm uls petux gihəd keldg zəvnb bas bəənb.

Ednə dəəsrxlhnəs xarsxd
 Dala bolsn cerg,
 Dangin xadhlx bolv.
 Dəənə tyşmlmyd ɔndind
 Dəəç sagar bəənə.
 Ter bijnb edn,
 Tesz dəəsnlə çadxş.
 Өmnəs dəəs kyləhəd
 Өtr beldəd orkxlanb,
 Dovtln dala dəəsn
 Dord yzgəs dəvrnə.
 Ednig darad orkxla,
 Elvg tengs talas
 Bulbglsn zörmg giicnr,
 Butrad harad irnə.
 Uulbna xan Dadon,
 Untxan martz tyrnə.
 Nam tiim əəmsglə
 Nasn-zirhl jumb!
 Oda ug syyldnb
 Oln en zovlngas,
 Tyşg, dən xəəz,
 Tyuşyr selvg surulz,
 Odar şinzlz meddg
 Onçta cecn ɔvgnd
 Erkn mend kelylz,
 Elç ilgənə xan.
 Onçta cecn ɔvgn
 Odsn elçlənə irəd,
 Dadona ɔmn mɔrgəd,
 Daldk mişgəsn harhad,
 Altn petux ɔgəd,
 Aldr xaand kelnə:
 „Şovun, en belgim

Šuurg deer suulh.
 Mini altn petuxmn,
 Mön xarulçn bolxmn.
 Kemr ergnd tövknyn,
 Kevtän delkə bəəxlə,
 Tanşg altn petuxm,
 Tagçg şuurgtan suuxmn.
 Kemr neg talas
 Kyçtə dəs kyləxləçn,
 Es tiigdmn gixlə,
 Elvg tonul bolxla,
 Es giz nam
 Enrlin zovln yzgdxlə—
 Mini petux tegəd
 Minçxr zalahan bosxx,
 Dəərxz xəkrəd yymx,
 Dəəsnə yzg zaax.“
 Xan, cecn övgig
 Xanz ikər xəərlnə.
 Alt, mənşg zaaz
 Aldr xan kelnə:
 „İm ik açdçn
 İkər bajrlz bəənəv.
 Egl çini kerglsicn
 Evrə bijinəs erklylz,
 Erk biş kycənəv.“

Əndr şuurg deerəs,
 Ənr tyynə mizəş
 Altn petux xarna,
 Alvtig tövknyn bərnə.
 Ərəl dəsən kəndrxlə,
 Əmn met xarulç,
 Zyjd yzsn metər
 Zysln cogcarn xurxçna.

Dæasnə yzgyr ergəd,
Dæarxz ter xækrynə:
„Kiru, ku xan
Kisgo dæsig al.
Xævrhørn kevtu kevtz
Xæertə alvtan zal!“
Əəlin dæəsdnə nomhrna,
Əəsrxz dæarxdgən uurna.
Xan Dadon tednd,
Xamg yzgəsən təgəd
Xatu tiim cəklhig
Xavta kevər əgnə.

Neg zil bolad
Nomhnar daruknə əngrynə.
Xarulç petux tagçg,
Xaana alvt təvknyn.
Gentkn, neg dəkz,
Genrsn əəmsgtə duunas
Xan Dadon çəçna,
Xamg tşşmlmydnə serylnə:
„Aldr mana xan!
Alvt olua ecg!
Açta zerg ser!
Zetkr bolz jəvna!“
„Zergnr jumə?—giz
Evşəz xan kelnə:
Ee! Ken? jahna?
Tyrm jamaran zetkrv?“
Tşşmlmyd adhz keləxənə
„Dəkəd petux xəkrv,
Dərk, balhs təgələd
Yymən, şuugan, əəlhn
Yzgdəd ugahar dyrv.“
Xan terzər xələnə,

Xarulçn̄b şuurg deerən,
Dord yzgəd gekz,
Doran uut̄rsin̄b yzn̄.
Totxxmn biş: şuludxm̄n!
Toxt̄n, mord̄tn, zalus!
Dov̄tl̄tn, adht̄n—gihəd
Dorgşan yzgəd cerg,
Ugta xan jovulna,
Uuhn k̄vyn̄b tolhalna.
Tagçg petux bolna,
Tavan xan ol̄na.
Yzgdəd uga şuugan,
Yym̄sn əm̄şg urna.

Nəəmn ɔdr ɔngr̄n̄,
Neḡçn zəng uga.
Jamaranar cerg jovxn̄b,
Jahz dəəl̄lds̄n̄b medgdx̄ş.
Dadon xaana zergd
Dəənəs elç irx̄ş.
Dəkn petux xəəkr̄n̄,
Duudulna cergən, xan.
Uuhn k̄vyh̄n xarsxd,
Ugta Dadon xan,
Otx̄n k̄vyn̄b tolhals̄n,
Ondan cerg ilḡn̄.
Dəkn petux tagçg,
Dəənəs zəng uga.
Nəəmn ɔdr ɔngr̄n̄,
Neḡçn zəng sonsgdx̄ş.
Əmt̄n ik̄r syrd̄n̄,
Əm̄şgt̄ ɔdr̄myd bolna.
Dəkn petux xəəkr̄n̄,
Duudulna cergən, xan.
En hurvdgç cergig

Evræn xan tolhalna.
 Damnz, diilvrtə bolxdan
 Daxulz dorgşan harna.
 Өdr, sөөg dylz,
 Өөд өндөл uga,
 En cerg jovna,
 Edn muurad irnə.
 Dəəlldəngən bolxs, amrxs,
 Dadonla jumн xarhxs.
 Ykərin cogcta tolhaçn,
 Yzgdxs ednə xaalhd.
 Akad jumн?—giz
 Aldr xan uxalna.
 Saak nəəmn өdrmyd
 Saamnə bolz өngrnə.
 Xan cergən daxulsn
 Xad uuld irnə.
 Өndr uuls zaagt
 Өnr torhn çaçr,
 Salьkna duurz erlzlhd
 Saatulgdz delssnə yzgdnə.
 Өnr çaçrin ergylн
 Өvrmztə səəxn, tagçg.
 Uulin belin kəndən
 Uutьxn hu dotr,
 Yysr dəəsnlə bərlidz,
 Yksn cerg kevtнə.
 Aldr Dadon xan
 Adhz çaçr орna.
 Jahsn əəmsçtə yzlv!
 Jamr zetkrtə hazrv!
 Kəvydnə xojurn өmnнə,
 Kə-xujgasn xahcsn
 Kəlvrəd, yksn kevtнə.

Edn neg-negən
 Evrə armarn şaacxaz.
 Tednə enkr kylgydn̄,
 Teegin kək devənd,
 Teegdz dəvtngdsn əvsnd,
 Tetkgdsn cusn—nydnd
 Tenəd zyylz jovna.
 Xəəmn̄ xan uul̄na:
 „Xəərn̄ yrdm, kəərks!
 Xaralta zovln̄ nand
 Xarəx bolsn̄ kəvydm,
 Xavxt torz odv.
 Min̄ taçalta zovln̄v!
 Mini ykl̄ bolv.“
 Dadon xaana ardas
 Daxldz cuhar uul̄na.
 Xad belin̄ kəndə
 Xah tusz uul̄na.
 Kyçtə uulin̄ kəndəçn̄,
 Kyn̄knz uulin̄ zyrkn̄çn̄
 Kygdz dotran̄ kəlvrn̄.
 Gentkn̄, çaçr sekgdəd
 Geglzn̄ kyykn̄ harna,
 Şamaxansk xatn̄ bolna.
 Şar, ulan̄ artz,
 Ərən colvn̄ bolz,
 Ənr xaag toсна.
 Xar̄hu səəhin̄ şovud
 Xalun̄ narnd̄ hal̄bhgd̄sn̄,
 Xan̄ tagçg bolna.
 En̄ kyykn̄ə nydin̄
 Ergylz ter̄ xələnə.
 Yn̄ynlə xarhad̄ xan,
 Yksn̄ yrdən̄ martna.

Ənr Dadon xaana
Əmnnə kyykn mǝrgnə.
Haldhlzz, maasxlzz inəhəd,
Harasnə avç kətləd,
Evrə çacr talan
Enyg daxulad harna.
Tendən irəd xaag
Tenkən ugahar toona.
Erətə parçar kesn
Eeldg orn deer,
Amran avtxa giz
Aldr xaag nəərsylnə.
Dəkəd caarandnə, digtə
Dolan xongin turşt—
Xatna avt orz,
Xamg kelsinə sonşz,
Dotrkinə şulm ezlz,
Dadon tyynlə zirhnə.

Ug syyldnə xərxər,
Ut xaalhd orad,
Evrə kyçtə cergtəhən,
Enkr, səəxn kyyktəhən,
Alvt talan xələhəd
Aldr xan harna.
Əmnnə, ednə xaalhd
Əvrmztə zəng tarna.
Xudl, ynn xojr
Xudxn cokldz dyyrnə.
Balhsn bəəşndən irəd
Bat yydnd əərdxlə,
Bagşz əmtn toşna,
Baxtz, şuugz xarhna.
Tergnə ardas daxldna.
Ter xatig, Dadonig

Tedn øvrz gyyldnə.
 Ednig cuharahin Dadon
 Enkrlz jørəl təvnə.
 Oln dotr, gentkn,
 Odar şinzlz meddg,
 Onçta cecn øvgn,
 Saakasn ondarz odsn,
 Saraçin cahan maxlata,
 Xun met cahasn
 Xuuçn nəəzən yznə.
 Tyynd xan kelnə:
 „Tynşyr kəgşə, aav,
 Amuln mend jovnç!
 Avrx ju kelnəç?
 Naaran øerd xəəmnə,
 Nand ju zaknaç?“
 Xərydnə ter kelnə:
 „Xan, oda toocij,
 Es mednəç? Kyrgsn açdm,
 Egl çini kerglsicn
 Evrə bijinəsni erklylz
 Erk biş kycənəv giləç
 Xərnə en kyykən as,
 Xəərl nand şamaxana xatan.“
 Aln bolz xan,
 Adhn çəçz kelnə:
 „Aj, jahz bəəxməç,
 Alms dotrən orvu,
 Alb adrz bəəxməç?
 Jun tolhadən orv?
 Jirin bi kelləv,
 Jilhən ygən øgləv.
 Zygər juund çign
 Zəv-uçrnə bəənə.

Camd kyykn jum?
 Ci mednç namag?
 Xærnb surlç nanas
 Xazn zøerim bolvçn,
 Xærtə tyşmlin jamçn,
 Xaana konyšnəs kylgçn,
 Cur mini alvtin
 Cutxln ørəlinə bolvçn.“
 Øvgn xærydnə kelnə:
 „Øgsnçn teryc kergo.
 Xærnb en kyykən as,
 Xærl nand, şamaxana xatan.“
 Xan nylmçkəd, kelnə:
 „Xələ, davz bæənəç, uga,
 Øgxşiv çamd, teryc jum,
 Øngər kişgo, kilncən dyyrçvç.
 Ømd deerən, ørl caaran!
 En øvgig çirz harhtn!“
 Zøvən kyrgxər sedz
 Zogsna øvgn ormdan.
 Zyğər xanla zytklhn
 Zovlugin mu əəmşg.
 Mən xan cuxldad,
 Mannadnə tømrrər cokna.
 Øvgn xarhcz kiisnə,
 Ømnə harad odna.
 Yntə balhsna uls
 Yymz cuhar əənə.
 Kyykn hancarn inənə,
 Kilncəs ter əəxs.
 Ezn xan zøvər
 Enynd əəmsn bijnə,
 Kyyknə ømnəs ter
 Kylcz musg inənə.

Tegəd balhsnd. kyrəd
 Tedn orz irnə...
 Gentkn biçknər zinnz,
 Genərtə dun harna.
 En balhsna ulsin
 Elvg nyr dotr,
 Şuurgasn petux nisəd,
 Şuugz tergnd buuna.
 Xaana orad suuna,
 Xamgdz, doran bəgdhlznə,
 Xarulxz ter xəəkrnə,
 Xaana ora çonkna.
 Tyynlə xamdan Dadon
 Tergnəsn kəlvəz kiisnə.
 Tyyrçz, zovnz xəəkrn,
 Ter əngrəd odna.
 Tegəd odak xatn
 Təryc gentkn geedrənə.
 Tuulə xudl, bolv
 Tyynə təəlvə medxmən!
 Yntə zalus tegəd
 Yynəs uxa avxmən.

Н А Р Г Н Ь

1. Manzin Kaaru—Puşkinə tuulьsin tuskar 5
2. Saltan хаана tusk tuulь 8
3. Ors gelngin boln tyynə zarc Baldan tusk tuulь 41
4. Zahsna boln zahşçin tusk tuulь 53
5. Əngrsn xan kyyknə boln ərnr dolan
baatrin tusk tuulь 62
6. Altın petuxin tusk tuulь 91

Orqulsnь—*Sən-Belgin X.*

Redaktornь—*Badmin D.*

Zurgudnь—*Rəşikovin*

Korektornь—*Boldan S.*

Сдано в набор 31/I—37 г.

Подписано к печати 8/II—37 г.

Формат бумаги 72×105¹/₁₆

Печатных листов 6¹/₂

Бумажных листов 3¹/₄

Колич. знаков в печ. листе 18.000

Тираж 10.150

Заказ № 274

Упол. Главлито № С--1613

Типография № 1 Казм. ГВЗ'а г. Элиста

43018

Үппь 2 арслн

20 р.ч.
1989г.

А. С. ПУШКИН
С К А З К И

На Калмыцком языке